

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet broj: S1 1 K 031562 19 Kri

Datum izricanja: 14.11.2023. godine
pismenog otpravka: 13.12.2023. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Braco Stupar, predsjednik vijeća
sudija Davorin Jukić, član vijeća
sudija Tatjana Kosović, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Protiv optuženog

MILADINA TRIFUNOVIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Adis Nuspahić

Branioци optuženog Miladina Trifunovića: advokati Rade Golić I Aleksandar Lazarević

Zapisničar: Amela Huseinbegović, stručni saradnik

Sadržaj

I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA	5
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES	5
B. DOKAZNI POSTUPAK.....	5
1. Dokazi Tužilaštva BiH.....	5
2. Dokazi odbrane optuženog Miladina Trifunovića	6
C. ZAVRŠNE RIJEČI.....	6
1. Završne riječi Tužilaštva BiH	6
2. Završne riječi odbrane optuženog Miladina Trifunovića.....	7
II. PROCESNE ODLUKE	8
A. IZMJENA ČLANA SUDEĆEG VIJEĆA	8
B. PROBIJANJE ROKA OD 30 (TRIDESET) DANA.....	9
C. ISKLJUČENJE JAVNOSTI SA GLAVNOG PRETRESA I ODLUKA O MJERAMA ZA SVJEDOKE	9
D. IZUZETAK OD NEPOSREDNOG IZVOĐENJA DOKAZA	11
E. ODBIJANJE PRIJEDLOGA DOKAZA DUPLIKE	12
F. ODLUKA O UTVRĐENIM ČINJENICAMA PO PRIJEDLOGU TUŽILAŠTVA BIH	13
III. OCJENA DOKAZA	22
IV. UTVRĐENJA VIJEĆA.....	25
A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI IZ ČLANA 172.KZ BIH.....	25
B. OCJENA IZVEDENIH DOKAZA – RAZLOZI ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE	38
1. Davanje saglasnosti za naredbe potčinjenih komandira	42
2. Lično izdavao naredbe za odvođenje zatočenika	45
V. ZAKLJUČAK	53
VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU	54
VII. ANEX	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
A. MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BIH	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
B. MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Broj: S1 1 K 031562 19 Kri
Sarajevo, 14.11.2023. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudija Brace Stupara, kao predsjednika vijeća, te sudija Davorina Jukića i Tatjane Kosović kao članova vijeća, uz sudjelovanje stručnog saradnika Amele Huseinbegović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Miladina Trifunovića, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 30., 31. i 180. stav 1. istog zakona, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0009517 14 od 19.11.2019. godine, potvrđene dana 27.11.2019. godine, te precizirane dana 13.04.2022. godine, nakon javno održanog glavnog pretresa, sa kojeg je jednim dijelom bila isključena javnost, u prisustvu optuženog Miladina Trifunovića, branilaca optuženog, advokata Radeta Golića i Aleksandra Lazarevića, tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Adisa Nuspahića, donio je i javno objavio dana 14.11.2023. godine, sljedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

Miladin Trifunović, sin Mile i Bogdanke, djevojački Radović, rođen 24.05.1956. godine u mjestu Malo Polje, opština Han Pijesak, nastanjen u ..., posjeduje JMB: ..., državljanin Bosne i Hercegovine i Republike Srbije, gdje ima prijavljeno prebivalište u mjestu ..., po zanimanju automehaničar, u penziji, oženjen, otac dvoje punoljetne djece, pismen, vojsku služio, ima čin rezervnog vojnog starješine kapetan, nije odlikovan, do sada neosuđivan, srednjeg imovnog stanja,

na osnovu odredbe člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH)

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

da je:

u periodu od početka jula 1992. godine do 16. decembra 1992. godine, u vrijeme rata u BiH i u toku oružanog sukoba između Vojske Republike Srpske (u daljem tekstu VRS), sa jedne strane i Armije Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu ARBiH), sa druge strane, postupajući suprotno pravilima međunarodnog prava, kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačka a), vezano za član 51. stav 1. i 2. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, a u okviru širokog i sistematičnog napada Vojske Republike Srpske na civilno muslimansko stanovništvo opštine Vogošća i Ilijaš, znajući za taj napad i da njegove radnje čine dio toga napada, kao komandant

Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a, u cilju nanošenja velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta civilnih lica, planirao, naređivao, podstrekavao i pomagao širok i sistematičan napad protiv civilnog muslimanskog stanovništva opštine Vogošća i Ilijaš, na političkoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj i vjerskoj osnovi, ubistvima i nečovječnim djelima, na način da je kao komandant Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a, te time i kao „*de facto*“ i „*de jure*“ nadređeni svim vojnim jedinicama u sastavu Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a, iako je znao i bio svjestan njihovog protivpravnog postupanja sa zatočenicima, davao saglasnost komandirima njemu podređenih jedinica da izdaju naredbe upravi zatvora „Planina kuća“ u Vogošći za odvođenje i korištenje zatočenih civila na prve linije borbenih dejstava gdje je samim boravkom ugroženo njihovo zdravlje i život ili na mjesta koja za njih nisu bila bezbjedna, a za potrebe borbenih dejstava određenih bataljona ili četa u sastavu Vogošćanske brigade, u kojem zatvoru su bila zatočena civilna lica muslimanske nacionalnosti sa područja Vogošće i Ilijaša, koji su po navedenim naredbama odvođeni na radove za potrebe vojske, na prve borbene linije između VRS-a i ARBiH, te takođe u najmanje 5 navrata lično, kao komandant Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a izdavao naredbe upravi zatvora „Planina kuća“ za odvođenje zatočenih civila na radove za potrebe vojske, iako je znao i bio svjestan da se na područjima gdje se dovode zatočeni odvijaju borbena dejstva i da njihov boravak na navedenim lokalitetima nije bezbjedan, te da će isti biti korišteni za rad na prvim borbenim linijama za potrebe vojske i gdje su isti na prvoj liniji ili ispred prvih linija Vogošćanske brigade prema prvim linijama ARBiH, bili prinuđeni od strane vojnika Vogošćanske brigade da rade na utvrđivanju borbenih položaja VRS-a, kopanju rovova, tranšeja, donošenju municije i hrane vojnicima na prvoj liniji, izvlačenju ranjenih i poginulih vojnika između sukobljenih strana, te korišteni kao „živi štit“ za vrijeme ofanzivnih dejstava Vogošćanske brigade, gdje su pojedinačno ili u grupama od po dva ili tri zatočenika išli ispred vojnika VRS-a prema linijama ARBiH dok su trajala borbena dejstva, pa su posljedicom ovih radnji, a gdje su bili izloženi unakrsnoj artiljerijskoj i pješadijskoj vatri iz vojnih oruđa i pješadijskog oružja sukobljenih strana, bivali ranjavani i ginuli pošto bi bili pogođeni gelerima granata i zrnima iz pješadijskog oružja, među kojima su na takav način ranjeni Avdibegović Zijad, Bajraktarević Fuad, Bektašević Jusuf, Hujjić Ismet, Šehić Mirsad, Durak Himzo, Durak Rifet, Durmo Hazim, Đogić Osman, Halilović Muhamed, Mečević Ibro, Suljić Halko, Šehić Nezir, Šehić Samir, Šečić Hrustem, Šehić Sabahudin, Šehić Hajrudin, Đogić Salem, a više zatočenih lica ubijeno, među kojima i Avdukić Rasim, Činara Enver, Durmić Nail, Durmo Azem, Fazlić Hasan, Handžić Ramiz, Hujjić Bajro, Isabegović Sead, Kamenjaš Asif, Kruezi Safet, Rizvo Hamid, Rizvo Hasan, Selimović Nusret, Skando Nermin, Šehić (Ibre) Ferid, Šehić Mehmed, Šehić Mustafa, Terzić Ferid, Tirić Avdo, Pandžić Nedim, Šehić Džemal,

dakle, u sklopu široko rasprostranjenog i sistematskog napada na muslimansko civilno stanovništvo na području Vogošće, Ilijaša, znajući za takav napad, i svjesno učestvujući u njemu, ubistvima i u namjeri nanošenja velike patnje i ozbiljnih fizičkih i psihičkih povreda i narušavanja zdravlja, nečovječno postupao prema civilnom muslimanskom stanovništvu i time počinio radnje opisane u činjeničnom dijelu,

čime bi počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a) i k), u vezi sa članom 180. stav 1., članom 30. i članom 31. KZ BiH.

Optuženi se u smislu člana 189. stav 1. ZKP BiH oslobađa obaveze da naknadi troškove krivičnog postupka koji u cijelini padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

Na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK KRIVIČNOG POSTUPKA

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo) broj: T20 0 KTRZ 0009517 14 od 19.11.2019. godine, koja je potvrđena dana 27.11.2019. godine, optuženi Miladin Trifunović tereti se da je počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a) i k), u vezi sa članom 180. stav 1., te članom 30. i članom 31. KZ BiH.

2. Na ročištu povodom izjašnjenja o krivnji održanom dana 24.12.2019. godine optuženi Miladin Trifunović se izjasnio da se ne osjeća kriv po svim tačkama optužnice, pa je sudija za prethodno saslušanje, postupajući u skladu sa odredbom člana 229. stav 4. ZKP BiH, spis prosljedio vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa.

3. Glavni pretres u ovom krivičnom predmetu je počeo dana 28.01.2020. godine čitanjem optužnice i iznošenjem uvodnih riječi optužbe.

4. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 14.04.2022. godine, tužilac je sudu i odbranama dostavio preciziranu optužnicu datiranu sa 13.04.2022. godine, na način da je iz činjeničnog opisa iste, izbacio ime jednog lica za koje je u optužnici navedeno da je ubijen, i to Šehić (Zilke) Ferid. Obzirom da je samo jedno ime izostavljen iz činjeničnog opisa, odbrana se preciziranju optužnice nije protivila, te je postupak nastavljen.

B. DOKAZNI POSTUPAK

1. Dokazi Tužilaštva BiH

5. U toku dokaznog postupka, kao svjedoci optužbe saslušani su svjedoci: Eset Muračević, Emir Durmo, Nijaz Mustafić, Jovan Čolaković, Ibro Mujanović, Goran Miličić, „A-2“, Selver Šehić, Hazim Durmo, Ismet Durmić, Borsilav Maksimović, Asim Šehić, „A-1“, Saša Blagovčanin, Mirsad Šehić, Alija Halilović, Novak Jeftić, Halko Suljić, Milomir Čolaković, Mustafa Fazlić, Đogić Osman, Hikmet Brkić, Suad Masnopita, „A-3“, Ifet Handžić, Hajrudin Šehić, Izet Šehić, Zijad Avdibegović, Sabahudin Šehić, Momčilo Kenjić, Muhamed Halilović, Izet Šehić, Safet Smajlović, Zlatko Prndelj, i vještak sudske medicine Dr Hamza Žujo. Kao dokazi replike saslušani svjedoci Daliborka Nikolić i Adis Hodžić, te

vještak grafološke struke Muhidin Rašidović. U toku glavnog pretresa Tužilaštvo je odustalo od saslušanja određenog broja svjedoka koji su predloženi u optužnici.

6. Na glavnom pretresu pročitani su iskazi svjedoka koji su umrli i to: Salema Đogića, Vidaka Milovanovića, Refika Šehića, svjedoka sa pseudonimom "A-4", te svjedoka čije bi neposredno saslušanje bilo otežano uslijed zdravstvenog stanja svjedoka Nezira Šehića.

7. Spisak materijalnih dokaza koje je Tužilaštvo prezentiralo i uvelo kao dokaz, navedeni su u prilogu Aneksa ove presude i čine njen sastavni dio.

2. Dokazi odbrane optuženog Miladina Trifunovića

8. U toku glavnog pretresa, kao svjedoci odbrane saslušani su Miroljub Mijatović, Veljko Mijatović, Todor Vuković, Milan Damjanović, Radislav Koprivica, Borislav Kondić, Dragan Musić, Goran Janjetović, Mladen Petrović, Pero Sikiraš, Dragan Divljanović, Branko Dubljević, Spasoje Pajkić, Dragan Elek, Milan Jeftić, Đorđo Stevanović, Milan Terzić, Dragan Tešanović, Branko Prodanović, Slaviša Terzić, Zoran Torbica i Svetozar Stanić, vještak medicinske struke dr. Slavko Ždralo, vještak grafološke struke prof. Zlatko Dugandžić i vještak vojne struke Miodrag Novokmet.

9. Na glavnom pretresu pročitani su iskazi Rajka Stanišića, čije bi neposredno saslušanje bilo otežano uslijed zdravstvenog stanja svjedoka, te iskazi svjedoka Dragomira Divljanovića, koji je u međuvremenu preminuo.

10. Spisak materijalnih dokaza koje je odbrana optuženog prezentirala i uvela, navedena je u prilogu Aneksa ove presude i čini sastavni dio iste.

C. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Završne riječi Tužilaštva BiH

11. Tužilaštvo BiH je u završnim riječima navelo da je optužba u toku postupka predočila dovoljno dokaza na osnovu kojih Sud može donijeti zakonitu i pravičnu odluku o krivičnom djelu i krivičnoj odgovornosti optuženog Miladina Trifunovića i oglasiti ga krivim za krivično djelo navedeno i činjenično opisano u predmetnoj optužnici.

12. U daljem tekstu Tužilaštvo je analiziralo pojedine elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, pojedinačne inkriminacije i njihovu dokazanost, pri tome detaljno analizirajući, cijeneći i dovodeći u vezu kako iskaze pojedinih svjedoka, tako i materijalnih dokaza koji su uloženi na glavnom pretresu.

13. Tužilaštvo se posebno osvrnulo na dokaze koji se odnose na zarobljavanje, ranjavanje i pogibiju zatočenika "Planjine kuće", status optuženog u inkriminisano vrijeme, činjenicu da je optuženi u svom svojstvu davao saglasnosti podređenim za izvođenje

zatočenih civila, da je znao da zatočenicima ginu i bivaju ranjavani, kao i naredbe i zahtjeve koje je optuženi lično u par navrata podnosio a koji su se odnosili na odvođenje zatvorenika.

14. Tužilaštvo se osvrnulo i na činjenicu ranjavanja optuženog Miladina Trifunovića dana 18.09.1992. godine na Žuči, na okolnost težine njegovih povreda, navodima da je optuženi bio pokretan i da je i u tom periodu mogao obavljati komandne dužnosti, oslanjajući se na nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke saslušanog po prijedlogu Tužilaštva.

15. Tužilaštvo je u završnim riječima osporilo nalaze i mišljenja vještaka vojne i grafološke struke, ukazujući na dokaze koje je u toku glavnog pretresa izvelo Tužilaštvo a koji su u suprotnosti sa iznesenim navodima vještaka, uključujući i nalaz i mišljenje vještaka grafološke struke koji je saslušan na prijedlog Tužilaštva.

16. Imajući u vidu navedeno, Tužilaštvo na kraju izvodi jasnu i nespornu tvrdnju da je u periodu koji se optuženom stavlja na teret izvršen širok i sistematičan napad, usmjeren protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti, za koji je optuženi znao i bio svjestan da njegove radnje čine dio tog napada, što sve ukazuje na ostvarenje svih bitnih obilježja krivičnog djela za koje se optuženi tereti.

17. Na kraju, stavljen je prijedlog da Sud, nakon pravilne, zakonite i svjesne ocjene svih iznesenih dokaza optuženog oglasi krivim i kazni u skladu sa zakonom.

2. Završne riječi odbrane optuženog Miladina Trifunovića

18. Odbrana je u svojim završnim riječima na samom početku iznijela činjenicu kako odbrana u toku postupka nije nastojala dokazati to da zarobljenici nisu stradali i da se svjedocima nije dogodilo ono o čemu su svjedočili, već je cilj izvođenja dokaza bio taj da se utvrdi da li postoji i ima odgovornosti optuženog u tim događajima koji su predmet optužnice.

19. Pa je tako odbrana na prvom mjestu osporavala postojanje pet naredbi kojima je optuženi navodno naređivao izvođenje zatočenika, ukazujući na postojanje samo jedne, za koju je grafološkim vještačenjem ukazano da nije potpisana od strane optuženog. Kada je u pitanju inkriminisana radnja davanja saglasnosti komandirima njemu podređenih jedinica, odbrana je ukazala na to da niti jednim dokazom provedenim u toku postupka nije dokazana ova teza.

20. Odbrana je zatim osporila u postojanje širokog i sistematičnog napada u periodu obuhvaćenom optužnicom, činjenicu da je samo jedna vojna struktura učestvovala u navodnom napadu, kao i oblik odgovornosti optuženog prilikom kojim je učestvovao u istom. Prema navodima, podstrekavanje i pomaganje predstavljaju supsidijarne načine počinjenja krivičnog djela koji traži glavnog počinioca, koji u optužnici nije naveden.

21. U svojim završnim riječima odbrana se bavila i činjenicom ranjavanja optuženog dana 18.09.1992. godine, uz tvrdnje da isti tada nije bio u mogućnosti de facto da komanduje brigadom, što je potvrđeno iskazima svjedoka, nalazom i mišljenjem vještaka medicinske struke, kao i materijalnim dokazima (posebno dokazom odbrane O-43), kao i u konačnici nalazom i mišljenjem vještaka vojne struke koji je obrazložio šta se dešava sa komandom u trenutku onemogućavanja komadanta da vrši svoju funkciju.

22. Zaključno se odbrana osvrnula na standarde ocjene dokaza, prvi standard van razumne sumnje, a drugi *in dubio pro reo*, odnosno taj da činjenice koje idu na štetu optuženog moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću, a ukoliko postoji najmanja sumnja one se ne mogu uzeti kao utvrđene, dok činjenice koje idu u korist optuženog uzimaju se kao utvrđene čak i ako su samo vjerovatne, za koji cijeni da se imaju primijeniti u ovom predmetu.

23. Odbrana je na kraju predložila, a imajući u vidu da u situacijama kada dolazi do stradanja ljudi koji su izvođeni iz zatočeničkog objekta „Planjina kuća“, da u svim tim situacijama optuženi nije imao efektivnu vlast nad komandom, još manje komandom na Žuči, da vijeće donese oslobađajuću presudu.

24. Optuženi Miladin Trifunović se pridružio završnim riječima svog branioca, ističući da optuženi nije bio prisutan kada su se desila događanja iz optužnice, da je imao iznad sebe komandu Operativne grupe, te mogućnost sprječavanja i angažovanja zatočenih lica.

II. PROCESNE ODLUKE

A. IZMJENA ČLANA SUDEĆEG VIJEĆA

25. Na statusnoj konferenciji održanoj dana 08.12.2021. godine, Sud je strankama i braniocima saopštio da je došlo do promjene u sastavu sudećeg vijeća, tako da je umjesto dotadašnjeg člana - sudije Lejle Konjić Dragović, u vijeću sada sudija Tatjana Kosović. Naime, sudija Konjić Dragović je u, to vrijeme, zbog privatnih razloga (porodiljsko odsustvo) najavila da će biti duže vrijeme odsutna i nije bilo izvjesno kada će se vratiti, te je, prevashodno iz razloga ekomočnosti i prava optuženih na suđenje u razumnom roku, umjesto nje, u sudeće vijeće, ušla sudija Tatjana Kosović. Sudija Kosović je tom prilikom navela da je dobila sve transkripte do tada saslušanih svjedoka, kao i CD-ove sa snimcima do tada održanih ročišta, koje je naknadno i preslušala, i pročitala sve iskaze svjedoka, na koji način se u potpunosti upoznala sa cjelokupnim predmetom. Stranke i branioci su naveli da nemaju primjedbi na sastav vijeća, te su se na nastavku glavnog pretresa održanog dana 10.02.2022. godine, saglasili da se optužnica ponovo ne čita, da se ne iznose uvodna izlaganja, te konačno svi su bili saglasni da se ponovo ne izvode do sada provedeni dokazi, i da će se glavni pretres nastaviti svojim tokom (na grafoskopu je prezentovana tabela do tada izvedenih dokaza kao i CD – audio zapisi sa suđenja do izmjene sastava vijeća).

26. Članom 251. stav 2. ZKP BiH propisano je: „*Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju*“.

27. U nekoliko navrata, došlo je do odlaganja pretresa na period duži od 30 dana. Tom prilikom, kada je pretres bilo nužno odložiti na period duži od 30 dana, vijeće je od stranaka i branilaca zatražilo izjašnjenje povodom prekoračenja zakonskog roka. Stranke i branioci su se tom prilikom izjasnili da ne osporavaju odluku Suda o nastavku glavnog pretresa, odnosno formalnog početka glavnog pretresa iznova, nakon proteka roka od 30 dana, na osnovu čega je Vijeće donijelo odluku o nastavku glavnog pretresa.

28. Tako je na dane 08.06.2020. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 13.02.2020. godine), 17.09.2020. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 25.06.2020. godine), 21.12.2020. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 29.10.2020. godine), 21.01.2021. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 21.12.2020. godine), 11.05.2021. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 04.02.2021. godine), 23.06.2021. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 11.05.2021. godine), 23.09.2021. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 08.07.2021. godine), 10.02.2022. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 08.12.2021. godine), 30.06.2022. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 28.04.2022. godine), 08.09.2022. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 14.07.2022. godine), 03.02.2023. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 18.11.2022. godine), 12.05.2023. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 17.03.2023. godine), 01.09.2023. godine (nakon što je posljednji nastavak glavnog pretresa održan 07.07.2023. godine), zbog proteka roka od 30 dana, došlo do formalnog otvaranja glavnog pretresa iznova, te je uz saglasnost tužioca i odbrane odlučeno da će se koristiti ranije dati iskazi svjedoka na ovom glavnom pretresu, odnosno da se do tada izvedeni dokazi neće izvoditi ponovo.

C. ISKLJUČENJE JAVNOSTI SA GLAVNOG PRETRESA I ODLUKA O MJERAMA ZA SVJEDOKE

29. Vijeće prije svega ističe da niti jedan od saslušanih svjedoka nije svjedočio na suđenju na kome je u potpunosti – tokom cijelog suđenja, javnost bila isključena. U skladu sa načelom javnosti glavnog pretresa, svi svjedoci su saslušavani javno, a javnost je u pojedinim dijelovima suđenja bila isključena samo u situacijama kada je odlučivano o prijedlozima svjedoka za neobjelodanjivanje njihovog iskaza javnosti ili kada su, svjedoci sa mjerama zaštite (pseudonimima), govorili o informacijama/činjenicama kojima bi mogli otkriti svoj identitet, a što će biti pojedinačno navedeno u nastavku. Sud je svakom

pojedinom slučaju našao opravdanim zahtjeve svjedoka da se sadržaj njihovih iskaza ne objavljuje u medijima, niti u javnosti, nalazeći da su za takve svoje zahtjeve iznijeli jasne i konkretne činjenice, koje je vijeće prihvatilo. Odlučujući na ovaj način, imajući u vidu da su svjedoci svjedočili javno, sud nalazi da dokazna snaga njihovih iskaza nije umanjena, te da je mjera neobjelodanjivanja njihovog iskaza javnosti u svakom slučaju jasno određena i precizna, a s druge strane manje striktna i ograničavajuća od potpunog isključena javnosti tokom njihovog svjedočenja, čime je uspostavljena ravnoteža između osnovnih načela krivičnog postupka i obaveze suda da zaštiti svjedoke.

30. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 23.06.2021. godine, vijeće je donijelo odluku da se isključi javnost, ali samo za vrijeme izlaganje prijedloga tužioca za neobjavljivanju lika i izjave svjedoka Milomira Čolakovića, u javnosti. Nakon donošenja odluke o neobjavljivanju, javnost je ponovo uključena te je navedena odluka javno i saopštena. Sud je odlučio da se prihvati dakle prijedlog tužioca, a nakon iznesenih argumenata i od strane samog svjedoka, da se iskaz i lik svjedoka ne iznose u javnost, nalazeći da je i sam svjedok dao jasne i argumentovane razloge (osjećaj uznemirenosti i straha za sebe i svoju porodicu, ostvareni kontakt od strane određenog lica u pogledu izjave koju je svjedok dao), koje je vijeće u potpunosti prihvatilo.

31. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 08.07.2021. godine, vijeće je nakratko isključilo javnost, kako bi raspravilo mjere koje je svjedok A-3 dobio pred Haškim tribunalom. Javnost je nakon toga, odmah uključena, a sve mjere koje je svjedok dobio prilikom svjedočenja pred Haškim tribunalom, ovaj Sud je preuzeo (pseudonim i distorzija slike/svjedočenje iz druge prostorije) - Svjedoku pod pseudonimom „A3“, pored mjere zaštite - pseudonima, određuje se dodatna mjera zaštite u vidu svjedočenja svjedoka iza paravana, obzirom da je ovaj svjedok imao dodatnu mjeru zaštite u vidu distorzije slike u predmetu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), odnosno Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (Mehanizam) u predmetima Tužilac protiv Radovana Karadžića (MICT-13-55) i u predmetu Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina (MICT-13-53)), rješenjem broj: S1 1 K 031562 19 Krn 4 od 25.10.2019. godine.

32. Nadalje, na nastavku glavnog pretresa održanog dana 29.10.2020. godine, vijeće je donijelo odluku, a po zahtjevu svjedoka Borislava Maksimovića, da se fotografija i lik svjedoka ne objavljuju u javnosti. Sud je uvažio navode koje je svjedok iznio, da što zbog zdravstvenog stanja, što zbog okolnosti svjedočenja ne želi da se slika, nalazeći da ne objavljivanje njegovog lika u javnosti ni u kom slučaju ne umanjuje dokaznu vrijednost njegovog iskaza.

33. U članu 273. stav 2. ZKP BiH, propisano je da se „*zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitana lica umrla, duševno oboljela, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka*“.

34. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 24.02.2022. godine, Sud je donio odluku da se pročita iskaz svjedoka Salema Đogića, budući da je tužilac u spis uložio dokaze da je navedeni svjedok preminuo¹, te su time ispunjeni uslovi kako je to naprijed navedeno.

35. Nadalje, na nastavku glavnog pretresa održanog dana 03.03.2022. godine, Sud je na osnovu člana 273. ZKP BiH, odstupio od načela neposrednog izvođenja dokaza i dozvolio da se pročita iskaz svjedoka A-4, budući da je tužilac uložio u spis dokaz da je navedeni svjedok preminuo².

36. Na nastavku glavnog pretresa održanog dana 24.03.2022. godine, pročitani su iskazi svjedoka Vidaka Milovanovića i Refika Šehića, budući da se radi o svjedocima koji su preminuli, što je dokazano ulaganjem izvoda iz matične knjige umrlih za pomenuta lica, čime su se stekli uslovi za čitanje njihovih izjava datih u istrazi³, na osnovu naprijed navedenog zakonskog člana, čemu se odbrana nije protivila.

37. Na navedenom nastavku glavnog pretresa dana 24.03.2022. godine, pročitani su iskazi svjedoka Nezira Šehića budući da je, kako proizilazi iz Službene zabilješke Odjeljenja za podršku svjedocima – informacije o zdravstvenom stanju svjedoka Šehić Nezira, sa prilogom (medicinska dokumentacija) od 08.06.2021. godine, navedeni svjedok teško obolio i da je njegov dolazak pred Sud, iz navedenog razloga, znatno otežan, odnosno onemogućen⁴. Čitanju iskaza navedenog svjedoka odbrana se nije protivila, iz kog razloga je primjenom člana 273. ZKP BiH, odlučeno kako je naprijed navedeno.

38. Također, na nastavku glavnog pretresa održanog dana 07.10.2022. godine pročitani su iskazi svjedoka Dragomira Divljanovića, budući da se radilo o svjedoku koji je preminuo, što je dokazano ulaganjem izvoda iz matične knjige umrlih,⁵ čime su se stekli uslovi za čitanje njegovog iskaza na osnovu naprijed navedenog zakonskog člana, čemu se tužilaštvo nije protivilo.

39. Uz to, na nastavku glavnog pretresa održanog dana 17.03.2023. godine, pročitani su iskazi svjedoka Rajka Stanišića,⁶ u skladu sa citiranim zakonskom odredbom, a imajući u vidu činjenicu da su se stranke i branioci saglasili da se pročita iskaz ovog svjedoka jer isti

¹ Dokazi Tužilaštva T-7 i T.7-1

² Dokaz Tužilaštva T-14

³ Dokazi Tužilaštva T-11 i T-12

⁴ Dokaz Tužilaštva T-13

⁵ Dokazi odbrane O-4 i O-5

zbog svog lošeg zdravstvenog stanja ne bi bio u mogućnosti da se odazove na poziv Suda.

E. ODBIJANJE PRIJEDLOGA DOKAZA DUPLIKE

40. Odbrana je nakon izvođenja dokaza replike od strane Tužilaštva, podnijela prijedlog dokaza duplike saslušanjem svjedoka Zorana Čorovića i Koviljke Panić, kao odgovor na dokaz replike CD (kojim su se osporavale iskazi svjedoka Dragomira Divljanovića i Milana Terzića), u kojem kontekstu je ukazano da predloženi svjedoci, obzirom na zaduženja u Vogošćanskoj brigadi, imaju značajna saznanja kojim bi se opovrgli dokazi iz replike. Pored toga, predloženo je i izvođenje materijalnih dokaza i to Izvještaj o puštanju na slobodu zatvorenika od 09.10.1992. godine kao dokaz o nepostojanju veze sa optuženim, te medicinska dokumentacija na ime Momčila Kenjića, kojim se osporavaju iskazi svjedoka saslušanih kao dokazi iz replike Tužilaštva, a na okolnost saslušanja ovog svjedoka u istrazi.

41. Tužilaštvo se protivilo podnesenom prijedlogu i to kada su u pitanju predloženi svjedoci iz razloga što je CD izveden na okolnost da je optuženi Trifunović bio komandant Vogošćanske brigade prije septembra, koju činjenicu je odbrana tokom postupka izvela veliki broj dokaza. Kada su u pitanju materijalni dokazi predloženo je da se isti odbiju iz razloga što niti jedan dokaz replike nije izveden na okolnosti na koje su predloženi, niti se na iste odnose.

42. Nakon što je razmotrio podneseni prijedlog, kao i izjašnjenje Tužilaštva, vijeće je isti odbilo imajući prije svega u vidu da su se predloženi svjedoci odnosili na okolnosti koje su već bile razjašnjene u prethodnom postupku kroz izvođenje dokaza optužbe i odbrane

43. Pri donošenju odluke, vijeće je imalo u vidu da je, shodno odredbi člana 239. stav 2. ZKP BiH, dužnost sudije, odnosno predsjednika vijeća da se stara za svestrano pretresanje predmeta i otklanjanje svega što odugovlači postupak, a ne doprinosi razjašnjenju stvari, što implicira da je dužnost predsjednika vijeća da se stara i o ekonomičnosti postupka. Osim toga, vijeće je u konkretnom slučaju našlo primjenjivom i odredbu člana 263. stav 2. ZKP BiH, kojom je propisano da će u slučaju ako sudija, odnosno predsjednik vijeća zaključi da okolnosti koje stranka i branitelj želi da dokaže nemaju značaja za predmet ili da je ponuđeni dokaz nepotreban, odbiti izvođenje takvog dokaza.

44. Vijeće se pri odlučivanju o rukovodilo i stavom Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), kao vrhovnog tumača EKLJP, koja ima primat u primjeni u našem zakonodavstvu, po ovom pitanju, a koji je sud u predmetu *Perna protiv Italije* zaključio: *"kao generalno pravilo, na domaćim je sudovima da ocjenjuju dokaze koji su pred njima, kao i relevantnost dokaza koje žele izvesti [...]. Konkretnije, član 6, stav 3.d, njima prepušta, opet kao generalno pravilo, da ocijene da li je primjereno pozivati svjedoke. ..."*

⁶ Dokaz odbrane O-8

45. Dakle, iz naprijed navedenog moguće je zaključiti da ni odredbama ZKP-a BiH, a ni odredbama EKLJP nije zagarantovano da svi dokazni prijedlozi budu prihvaćeni, budući da domaći sudovi, odnosno sudovi pred kojima se provode dokazi treba da ocijene prijedloge koji su im izneseni i značaj dokaza na koje se optuženi žele pozvati⁷. Pritom, kako to konstatuje i Ustavni sud BiH, „domaći sudovi uživaju diskreciono ovlaštenje da sami odluče da saslušaju svjedoke za koje smatraju da će im pomoći u utvrđivanju istine, odnosno da ocijene da li je nužno da se pozovu predloženi svjedoci ili sprovedu drugi predloženi dokazi, pazeći da se ne naruše smisao i cilj prava na pravično suđenje koji obavezuju da se suđenje odvija pod jednakim uslovima i uz jednakost oružja. Član 6. stav 3. EKLJP zahtijeva samo da sud navede razloge zbog kojih je odlučio da ne sprovede predložene dokaze koje je optuženi izričito zahtijevao⁸“.

46. Stoga, imajući u vidu naprijed navedene odredbe, kao i izjašnjenje tužioca na koje okolnosti će predloženi svjedoci biti saslušani, vijeće je našlo da je saslušanje ovih svjedoka na ove okolnosti nepotrebno, te da bi odugovlačilo postupak, a ne bi doprinosilo razjašnjenju stvari.

47. Kada su u pitanju predloženi materijalni dokazi, vijeće je prije svega utvrdilo, a kako je to ispravno ukazano i u izjašnjenju Tužilaštva, da se dokazi ne odnose na provedene dokaze replike, nalazeći ujedno, a imajući u vidu naprijed navedene odredbe ZKP BiH, da je izvođenje ovih dokaza nepotrebno, vijeće je odbilo prijedlog odbrane i u ovom dijelu.

F. ODLUKA O UTVRĐENIM ČINJENICAMA PO PRIJEDLOGU TUŽILAŠTVA BIH

48. Vijeće je dana 30.09.2020. godine, donijelo odluku kojom se, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, djelimično prihvata prijedlog Tužilaštva broj T20 0 KTRZ 00009517 14 od 24.01.2020. godine, te se činjenice, utvrđene u pravosnažnim presudama MKSJ, i to: broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika i broj: IT-08-91-T od 27.03.2013. godine u predmetu Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, prihvataju se kao utvrđene u obimu i redoslijedom kako slijedi:

Predmet Tužilac protiv Momčila Krajišnika:

- *VRS je imao kontrolu nad nekoliko fabrika za proizvodnju oružja u Bosni i Hercegovini. Proizvodili su se motori na mlazni pogon, radarski i telekomunikacijski sistemi, artiljerija i oprema za nenavodene rakete, oklopna vozila, optička elektronika i motori za vojna vozila. Fabrika za proizvodnju artiljerije i raketa "Pretis" u opštini Vogošća bila je jedina fabrika za proizvodnju municije. (paragraf 199.)*
- *Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. godine, u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Ilijaš bilo je 11.325 (45 posto) Srba, 10.585 (42 posto) Muslimana, 1.736*

⁷ Vidjeti *inter alia* odluku ESLJP u predmetu Barbera, Messegur i Jabardo protiv Španije, presuda od 06.12.1988. godine, Serija A, broj 146, tačka 68

(7 posto) Hrvata, 1.167 Jugoslovena i 371 osoba druge ili nepoznate nacionalnosti. (paragraf 557.)

- U martu 1992., na zgradu opštine u Ilijašu i na policijsku stanicu obješene su srpske zastave, a predstavnici SDA i HDZ-a prestali su dolaziti na sjednice Skupštine opštine. Približno u isto to vrijeme, SJB se podijelio po nacionalnoj osnovi. Srpski dio je sebe nazvao "Srpska policija" SAO Romanije i došao pod kontrolu srpskog Kriznog štaba. Otpušteni su policajci Muslimani i Hrvati, kao i Muslimani i Hrvati zaposleni u školama, bankama i bolnicama. (paragraf 558.)
- Srpski Krizni štab je preuzeo kontrolu nad svim većim vojnim i civilnim ustanovama i objektima u opštini, uključujući SDK, banke, skladište preduzeća INA i sredstva javnog informisanja. Lokalnom SDS-u je pomagala jedna paravojna jedinica. (paragraf 559.)
- Vijeće zaključuje da su srpske snage u maju i junu 1992. u opštini Ilijaš ubile sve u svemu najmanje 22 Muslimana. Srpske snage su napale nekoliko većinski muslimanskih sela i uništile brojne istorijske i vjerske spomenike. Zbog napada na zaselak Mlini, većina stanovnika zaselka prešla je u opštinu Breza, sjeverno od Sarajeva. U drugim selima, Srbi su tjerali seljane iz njihovih kuća i mnoge od njih držali zatočene u lošim uslovima u dva zatočenička centra u opštini. (paragraf 565.)
- Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. godine, u nacionalnom sastavu stanovništva opštine Vogošća bilo je 12.499 (51 posto) Muslimana, 8.813 (36posto) Srba, 1.071 (4 posto) Hrvata, 1.730 Jugoslovena i 534 osobe druge ili nepoznate nacionalnosti. (paragraf 594.)
- Početkom marta 1992., odbornici SDS-a napustili su Skupštinu opštine Vogošća i osnovali vlastitu skupštinu. Član Glavnog odbora SDS-a i predsjednik Kriznog štaba Vogošća Jovan Tintor, predsjednik lokalnog ogranka SDS-a Rajko Koprivica i druge vođe lokalnog SDS-a htjeli su da se opština Vogošća podijeli po nacionalnoj osnovi. Tom podjelom, kako su je oni zamislili, Srbi bi dobili centar grada, važne komunikacije i svu lokalnu industriju. U martu je JNA postavila barikade oko važnih sarajevskih fabrika, između ostalog, i oko pogona za proizvodnju artiljerije i raketa "Pretilis" u Vogošći, tada jednog od najvećih pogona te vrste u Evropi. Krajem marta, policija je podijeljena po nacionalnoj osnovi. (paragraf 595.)
- Jedinice srpske vojske i policije su, u organizaciji Kriznog štaba Vogošća, u periodu od 4. do 17. aprila 1992. upotrebom vojne sile stavile velik dio Vogošće pod srpsku kontrolu. (paragraf 596.)
- Na osnovu uputstava dobijenih od MUP-a i lokalne vojne komande, sve srpske policijske snage u opštini Vogošća poslate su na liniju fronta već sredinom aprila 1992. Policajci nisu održavali red i mir, već su učestvovali u borbenim dejstvima. Mnogi policajci su učestvovali u kažnjivim radnjama, kao što je pljačka muslimanskih kuća. Osim toga, do juna 1992. iz fabrike TAS u Vogošći, koja je proizvodila vozila marke "Golf", ukrali su približno 2.000 vozila. (paragraf 597.)
- Drugi zatočenički centar u Vogošći nalazio se u kafe-restoranu "Sonja". Njime je upravljao Brane Vlačo. Uslovi u tom zatočeničkom centru nisu bili odgovarajući, bio je pretrpan i zatočenici nisu dobijali dovoljno hrane. (paragraf 603.)

⁸ Odluka Ustavnog suda BiH broj: AP 2126/16 od 23.04.2018. godine

- *Razorene su džamija u Svrakama i džamija na Kobiljoj Glavi. Tokom rata u Vogošći uništene su i sljedeće bogomolje: džamija u Ugorskom, mesdžid (džamija bez minareta) u Karauli Donjoj, opština Vogošća, mesdžid u Tihovićima, mesdžid u Gori i mesdžid u Krču, nezavršena džamija u blizini hotela "Park" i katolička crkva u Semizovcu. (paragraf 605.)*
- *Vijeće zaključuje da su srpske vlasti u zatočeništvu držale pretežno civile Muslimane, ali i Hrvate, u više od 350 zatočeničkih objekata, od kojih se većina navodi u Prilogu C Optužnice, u sljedeće 33 opštine: Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanska Krupa, Bosanski Novi, Bosanski Petrovac, Bratunac, Brčko, Čajniče, Čelinac, Doboj, Donji Vakuf, Foča, Gacko, Hadžići, Ilidža, Ilijaš, Kalinovik, Ključ, Kotor-Varoš, Nevesinje, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale, Prijedor, Rogatica, Sanski Most, Sokolac, Teslić, Trnovo, Vlasenica, Vogošća i Zvornik. (paragraf 810.)*

Predmet Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina

- *Pretrerno vijeće zaključuje da je SJB-u Ilijaš u martu 1992. godine podijeljen na nacionalnoj osnovi i da se srpski dio proglasio srpskom milicijom SAO Romanije. Muslimani i Hrvati su otpušteni s posla u školama, bankama i bolnicama. Srpski Krizni štab je preuzeo većinu vojnih i civilnih ustanova i objekata u opštini, uključujući SDK, banke, skladište goriva JNA i sredstva javnog informisanja. Ratko Adžić je bio predsjednik srpskog Kriznog štaba opštine i komandant srpskih snaga bezbjednosti u Ilijašu. Milorad Marić je bio načelnik SJB-a Ilijaš. (paragraf 1278. – TOM 1)*
- *Što se tiče Lješeva, Pretresno vijeće zaključuje da su 4. juna 1992. godine srpski vojnici napali većinski muslimansko selo Lješevo. Dana 5. juna 1992. godine, srpski vojnici ušli su u selo i ubili oko 20 seljana muslimanske nacionalnosti, nakon što su ih uhapsili i spalili im lične isprave. Srpski vojnici istjerali su ostale stanovnike sela iz njihovih domova i okupili ih na željezničkoj stanici. Odatle ih je srpska milicija odvezla autobusom u jednu zgradu u naselju Podlugovi na području Ilijaša, gdje su bili zatočeni dva mjeseca. (paragraf 1279. – TOM 1)*
- *Vijeće je konstatovalo da je vlast u opštinama Banja Luka, Bijeljina, Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Doboj, Donji Vakuf, Gacko, Ilijaš, Ključ, Kotor-Varoš, Pale, Prijedor, Sanski Most, Teslić, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik preuzeta tokom aprila i juna 1992. godine, u skladu s Varijantom A i B Uputstva, zajedničkom akcijom MUP-a RS i drugih srpskih snaga, ponekad prethodnim nedopuštenim zauzimanjem glavnih objekata u gradu od strane snaga milicije. Uslijedio je masovan egzodus Muslimana, Hrvata i drugih nesrba iz njihovih domova, zajednica, sela i gradova, isprovociran bilo nasilnim sredstvima koja su za sobom povlačila protivpravno zatočenje u mjesnim SJB-ovima, improvizovanim logorima i centrima stvorenim od lokalnih škola, fiskulturnih sala, kino-dvorana, domova kulture i fabrika, bilo nametanjem surovih uslova nemogućih za život i diskriminatornih mjera srpskih snaga, uključujući pripadnike MUP-a RS, što je dovelo do odlaska nesrpskog stanovništva koji nije bio dobrovoljan. (paragraf 737. – TOM 2)*
- *Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke da su Muslimani, Hrvati i drugi nesrbi otpušteni sa radnih mjesta i razoružavani na cijelom području RS. Pretresno vijeće je konstatovalo da je MUP RS takođe tražio od svih zaposlenih da potpišu svečane izjave o lojalnosti, pod prijetnjom da će biti otpušteni ako propuste ili ako odbiju da to učine. U tom kontekstu, Pretresno vijeće napominje da puko traženje od osoba u vladinoj službi da potpišu svečane izjave ne bi bilo vrijedno rasprave. Međutim, u kontekstu etnički motivisanog oružanog sukoba, Vijeće zaključuje da je namjera iza prividno legitimnog zahtjeva bila da se pruži izgovor za otpuštanje i razoružavanje nesrba iz MUP-a RS. (paragraf 738. – TOM 2)*

- *Pretno vijeće podsjeća na to da su veliki dijelovi JNA u SR BiH, s kojima je SDS bio u bliskoj vezi, transformisani u VRS 19. maja 1992. godine, sa Ratkom Mladićem kao prvim komandantom, što je omogućeno otpuštanjem većine nesrba. Pretno vijeće napominje da su Pale, Bijeljina, Banja Luka, Prijedor, Zvornik, Sanski Most, Vlasenica, Višegrad, Vogošća, Gacko, Ključ, Bosanski Šamac, Brčko i Doboj bili gradovi u kojima su srpske snage preuzele vlast, uključujući pripadnike snaga milicije, i prije formalnog osnivanja VRS-a, dok je vlast u opštinama Bileća, Ilijaš, Donji Vakuf, Kotor-Varoš i Teslić preuzeta tek kasnije. Mladić i VRS su radili u koordinaciji s rukovodstvom bosanskih Srba i pod njegovom kontrolom, a posebno sa Predsjedništvom RS. Kao najviši komandant snaga MUP-a RS i administrativni rukovodilac organa MUP-a RS, Stanišić je dobijao izvještaje o učestvovanju snaga milicije u borbenim dejstvima. (paragraf 741. – TOM 2)*
- *Pretno vijeće zaključuje da je SJB-u Ilijaš u martu 1992. godine podijeljen na nacionalnoj osnovi i da se srpski dio proglasio srpskom milicijom SAO Romanije. Muslimani i Hrvati su otpušteni s posla u školama, bankama i bolnicama. Srpski Krizni štab je preuzeo većinu vojnih i civilnih ustanova i objekata u opštini, uključujući SDK, banke, skladište goriva JNA i sredstva javnog informisanja. Ratko Adžić je bio predsjednik srpskog Kriznog štaba opštine i komandant srpskih snaga bezbjednosti u Ilijašu. Milorad Marić je bio načelnik SJB-a Ilijaš. (paragraf 1278. – TOM 1)*

49. Naime, Sud je dana 27.01.2020. godine zaprimio prijedlog Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0009517 14 za prihvatanje utvrđenih činjenica, koje su utvrđene u presudama MKSJ broj: IT-00-39-T od 27.09.2006. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika i broj: IT-08-91-T od 27.03.2013. godine u predmetu Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina.

50. Tužilaštvo BiH svoj prijedlog zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta, koji je donesen kao lex specialis u odnosu na ZKP BiH, sa ciljem da dokazi iz postupaka koji se vode pred MKSJ-om mogu biti korišteni na sudovima u BiH. Obrazlažući podneseni prijedlog, Tužilaštvo ističe da su činjenice koje se predlažu da se prihvate kao dokazane prethodno jasno utvrđene u navedenim pravosnažnim presudama MKSJ, te da iste ne inkrimišu optuženog niti direktno niti indirektno, a njihovo prihvatanje je neophodno radi ekonomičnosti i efikasnosti predmetnog sudskog postupka.

51. Branilac optuženog Trifunovića, advokat Rade Golić, dostavio je dana 02.03.2020. godine izjašnjenje na navedeni prijedlog Tužilaštva BiH. Branilac se u izjašnjenju u potpunosti usprotivio prijedlogu Tužilaštva BiH, ističući da ZKP BiH nije predvidio obavezu Suda da prihvata bilo koju činjenicu utvrđenu u presudama drugih sudova. Branilac je dalje istakao da bi se prihvatanjem navedenih činjenica prekršio princip prezumpcije nevinosti i teret dokazivanja bi bio prebačen na odbrani što bi u konačnom rezultiralo da se dokazni postupak de facto okonča na štetu optuženog i prije nego se neposredno provedu svi dokazi u predmetu. Osvrćući se na pojedine kriterije prihvatljivosti činjenica branilac je istakao da određene činjenice, pobliže navedene u prijedlogu, ne zadovoljavaju kriterije prihvatljivosti i da iste ni u kom slučaju ne treba prihvatiti.

52. Nakon što je razmotrilo podneseni prijedlog Tužilaštva, te navode odbrane optuženih, vijeće je odluku kao u dispozitivu donijelo iz sljedećih razloga.

53. Član 4. Zakona o ustupanju predmeta propisuje: „*Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku*“.

54. Pravilo 94. (B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ navodi da: „*Na zahtjev jedne od strana ili proprio motu pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje*“.

55. Prije svega, saslušanjem stranaka u postupku, odnosno davanjem mogućnosti odbrani da se pismeno izjasni na prijedlog Tužilaštva, ispunjena je prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o prihvatanju utvrđenih činjenica dokazanim.

56. Zakon o ustupanju predmeta je *lex specialis* i kao takav primjenjiv je u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini. Osnovna svrha člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste ostvarenje principa efikasnosti i ekonomičnosti sudskog postupka. Efikasnost postupka podrazumijeva njegovu usmjerenost na ono što je za postupak suštinski bitno, za izvođenje dokaza strana u postupku i što eliminiše potrebu ponovnog dokazivanja činjenica koje su već ranije utvrđene u prethodnim postupcima.

57. Davanje diskrecionog prava sudu da prihvati “kao dokazane” utvrđene činjenice u svrhu ekonomičnosti postupka, obuhvata i promovisanje prava optuženih na suđenje u razumnom roku.

58. Međutim, vijeće je svakako imalo na umu da se korišćenje datim mu diskrecionim pravom, u ostvarivanju cilja ekonomičnosti postupka, mogu ugroziti prava optuženog na pravično suđenje i pretpostavka nevinosti. S tim u vezi, navedeni ciljevi se mogu promovisati samo na način koji garantuje poštivanje tih prava, a dole navedeni kriteriji osmišljeni su upravo za tu svrhu. U korišćenju diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, vijeće je imalo u vidu i sa posebnom pažnjom cijenilo prava optuženog u svjetlu člana 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te i odredbe članova 3., 13., i člana 15. ZKP.

59. U smislu odredbe člana 15. ZKP BiH vijeću je jasno da nije u obavezi svoju presudu zasnovati na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana budući da će sve one nakon okončanja krivičnog postupka biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu koja će za rezultat imati odgovarajuću presudu sa ocjenom svih provedenih dokaza.

60. Proceduralni i pravni učinak formalnog primanja na znanje utvrđene činjenice sastoji se u tome da se teret dokazivanja u osporavanju činjenice prenosi sa optužbe na

odbranu (za tu činjenicu)⁹. U slučaju da optuženi, u toku suđenja, želi da ospori utvrđenu činjenicu koju je sud formalno primio na znanje, optuženi ima pravo (kao garanciju pravičnosti postupka) da izvodi dokaze kojima se osporava vjerodostojnost presuđenih činjenica.¹⁰

61. Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju, niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih (predmet br. IT-05-88-T) i Tužilac protiv Momčila Krajišnika (predmet br. IT-00-39-T).

62. Sud je prilikom razmatranja činjenica imao u vidu da su utvrđeni kriteriji u predmetima Krajišnik i Popović veoma slični, uočavajući tendenciju da su kriteriji u predmetu Popović još dalje razrađeni. Navedeni kriteriji su: činjenica mora biti jasna, konkretna, da se može identifikovati, odnosno da je precizna, relevantna za neko pitanje u postupku koji je u toku, ograničena na činjenični nalaz i ne smije sadržavati karakterizaciju pravne prirode, da je dijelom presude koja nije osporavana žalbom, odnosno koja je utvrđena pravomoćnom odlukom u žalbenom postupku, pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Takođe, činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, odnosno, ne smije se odnositi na djela, postupke, ili duševno stanje optuženog, te se ne može zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje, činjenica nije predmetom racionalnog spora između strana u postupku.

63. Navedeni kriteriji nadopunjuju pravilo 94. stav b (formalno primanje na znanje) Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda u većem broju predmeta (npr. presuda u predmetu Neđo Samardžić broj:X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006 godine). Shodno navedenom, vijeće je prilikom donošenja odluke kao u izreci rješenja imalo u vidu gore navedene kriterije.

64. Nakon što je vijeće utvrdilo da svaka od činjenica navedenih u dispozitivu rješenja, pojedinačno zadovoljava određene kriterije, vijeće ih je prihvatilo kao utvrđene, pri tome pazeći i da se prihvatanjem navedenih činjenica postigne balans između ekonomičnosti sudskog postupka s jedne, i prava optuženog na pravično suđenje, s druge strane. S tim u vezi vijeće je stava da i one činjenice koje su zadovoljile sve navedene kriterije, mogu biti odbijene prema diskrecionoj odluci vijeća ako one, kao cjelina, narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje. U konkretnom slučaju, vijeće je ocijenilo da prihvaćene

⁹ Praksa Suda BiH: rješenje u predmetu protiv Momčila Mandića br. X-KR-05/58 od 5.2.2007; rješenje u predmetu protiv Kreše Lučića br. X-KR-06/298 od 27.3.2007. godine, Praksa MKSJ: Odluka o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Vujadina Popovića i drugih br. IT-05-88-T od 26.9.2006. kojom se dalje razrađuju kriteriji navedeni u dvjema odlukama MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv Momčila Krajišnika br. IT-00-39-T od 28.2.2003. i 24.3.2005. godine.;

¹⁰ Član 6. stav 2. ZKP BiH i član 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije;

činjenice, osim što ispunjavaju utvrđene kriterije, ne narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

65. Predložene činjenice koje je ovo vijeće prihvatilo i navelo u dispozitivu zadovoljavaju sve naprijed navedne kriterije, pa će u daljem obrazloženju rješenja, primjenjujući navedene kriterije biti navedeni razlozi iz kojih preostale činjenice nisu prihvaćene.

66. Tako, vijeće nije prihvatilo činjenice navedene u paragrafima broj 601, 606, 718, 815, 816, 819, 1045 presude MKSJ Tužilac protiv Momčila Krajišnika i paragrafima broj 1282, 1284, 1533, 1546, 1547, 1549, 1551, 837, 838 i 1282 presude MKSJ Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina iz razloga što se iste odnose na događaje za koje se optuženi tereti i elemente krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, te predstavljaju pravne zaključke čijim prihvatanjem bi se prekršilo pravo optuženog na pravično suđenje kao i pretpostavka nevinosti optuženog.

67. Takođe, vijeće nije prihvatilo ni činjenice navedene u paragrafima broj 599. i 600. prsude MKSJ Tužilac protiv Momčila Krajišnika, iz razloga što iste izlaze izvan vremenskog okvira optuženja predviđenog optužnicom Tužilaštva protiv optuženog Miladina Trifunovića.

68. Vijeće je dana 10.06.2022. godine, donijelo odluku kojom se, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, prihvata prijedlog odbrane Miladina Trifunovića za prihvaćanje utvrđenih činjenica, Tužilac protiv Stanislava Galića (predmet br. IT-98-29-T, presuda od 05.12.2003. godine) i Tužilac protiv Momčila Krajišnika (predmet br. IT-00-39-T, presuda od 27.09.2006. godine) prihvaćaju kao utvrđene, u obimu kako slijedi:

Predmet Tužilac protiv Stanislava Galića

- *Početak marta 1992. na raznim lokacijama BiH izbio je međunacionalni sukob. (paragraf 196).*
- *U aprilu 1992. godine, na osnovu odluke Predsjedništva BiH, lojalne jedinice Teritorijalne odbrane, zajedno s paravojnim grupama, snagama Hrvata u BiH (HVO) i oficirima JNA muslimanske nacionalnosti postepeno su uklopljene u Armiju BiH. (paragraf 196).*
- *Oružani sukob izbio je nakon što je Europska zajednica 06.04.1992. godine priznala BiH kao suverenu državu. (paragraf 199).*
- *Početak marta 1992. godine u Sarajevu su podignute barikade i kontrolni punktovi koje su postavili članovi SDS-a i SDA. (paragraf 199)*
- *Snage lojalne Predsjedništvu BiH zauzele su strateške objekte i vojnu opremu, a SDS je postepeno uspostavio kontrolu nad većinom zapadnih i sjevernih predgrađa grada. (paragraf 199).*
- *U mnogim svjedočenjima istaknuto je psihološki utjecaj ubojstva jednog Srbina na svadbi 01.03.1992. godine. (paragraf 199).*

- U Sarajevu je došlo do snažne pucnjave, pri čemu su se strane međusobno optuživale za počinjenje neprijateljstava. (paragraf 199).
- Pretresnom vijeću podastrijeti su dokazi o tome da su od maja do septembra 1992. godine obje strane nastavile granatiranje vojnih i civilnih ciljeva unutar grada Sarajeva i da su borbe bile intenzivne i surove. (paragraf 202).
- Dana 01.09.1992. godine snage Armije BiH smještene u Sarajevu i oko njega zvanično su dobile ime „Prvi korpus ABiH“. (paragraf 204).
- Linije sukoba oko dijelova grada koje su kontrolirale snage ABiH uspostavljene su do 10.09.1992. godine kada je general Galić preuzeo dužnost komandanta SRK-a. (paragraf 205).

Predmet Tužilac protiv Momčila Krajišnika

- Nakon izbora 1990. godine, raslo je nepovjerenje među pripadnicima tri najveće nacionalne grupe u Bosni i Hercegovini. Od višestranačkih izbora i početkom 1991. godine SDS je računala na to da će JNA i MUP braniti suverenitet i teritorijalni integritet Jugoslavije, koji su u to vrijeme glavni politički ciljevi SDS-a to znači da su se Srbi većinom osjećali zaštićeni saveznim i republičkim ustanovama, usprkos određenim pripremama za samoodbranu, za koje je rukovodstvo SDS-a znalo. U isto vrijeme Hrvati i Muslimani, pateći događaje u Sloveniji i Hrvatskoj koje su tada bile na putu da ostvare neovisnost, počeli da spremaju oružje, pa čak i da organiziraju svoje oružane grupe. Ti procesi postali su intenzivniji tijekom 1991. godine i u prvim mjesecima 1992. godine. (Muslimanska) Patriotska liga, na primjer, početkom ljeta 1991. godine, organizirala je tajno naoružavanje Muslimana u Hercegovini, kao i tajnu obuku u Hrvatskoj i drugim zemljama od aprila do septembra 1991. godine. Liga je u periodu od 1991. godine do početka 1992. godine izrasla u organizaciju od nekih 100.000 članova. (paragraf 35).
- Među Srbima u BiH vladao je strah da će Muslimani i Hrvati protiv njih upotrijebiti krajnje nasilje. (paragraf 43).
- Referendum je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine. Velika većina glasala je za neovisnost, ali su se Srbi u BiH masovno uzdržali od glasanja. Mada ima dokaza da je bilo lokalnih nemira, SDS je održao svoje obećanje da referendum neće ometati već bojkotovati (paragraf 12).
- Dana 24. aprila 1992. godine na sjednici SNB-a i vlade Srba u BiH, postignut je sporazum da je razmjenom ratnih zarobljenika rukovoditi Ministarstvo pravosuđa. Dana 8. maja 1992. godine vlada je formirala centralnu komisiju za razmjenu ratnih zarobljenika i lica lišenih slobode... Dana 10. maja SNB i vlada imenovali su članove komisije u čijem sastavu su bili predstavnici Ministarstva odbrane Srba u BiH, MUP-a i Ministarstva pravosuđa. Komisijom je na početku rukovodio Rajo Čolović, a od 26. juna 1992. godine Slobodan Avlijaš, službenik Ministarstva pravosuđa. Ovoj komisiji odgovarala je mreža regionalnih i općinskih tijela za razmjenu. (paragraf 156).

- *Zvanična dužnost komisije bila je koordinacija razmjene i davanje informacija o zarobljenim licima. Komisija je pritom trebala voditi računa o razlici između civila i ratnih zarobljenika – civili su trebali biti pušteni na slobodu, ratni zarobljenici zaštićeni od toga da krizni štabovi ili paravojske jedinice nad njima eventualno čine krivična djela. Međutim, u praksi su razmjene zarobljenika bile prepuštene odluci pojedinih komisija za razmjenu u svakoj regiji. (paragraf 157).*
- *Prema Ustavu Srba u BiH, građani republike Srba u BiH imali su pravo i obavezu da budu pripadnici oružanih snaga JNA i TO-a. Prema definiciji iz Ustava, pripadnici oružanih snaga su građani koji učestvuju u odbrani republike Srba u BiH. (paragraf 188).*
- *Krajem marta policija je podijeljena po nacionalnoj osnovi. (paragraf 595).*
- *Žene, djeca i starci su kasnije pušteni na slobodu, ali muškarci su zadržani. Oni su trebali biti razmijenjeni za devet Srba koje su zarobile muslimanske snage. (paragraf 599).*

69. Naime, u skladu sa pomenutom odbredbom, odbrana optuženog Miladina Trifunovića je dana 26.05.2022. godine podnijela Sudu Bosne i Hercegovine (Sudu) prijedlog za prihvaćanje činjenica utvrđenih presudama MKSJ u predmetima: Tužilac protiv Stanislava Galića (predmet br. IT-98-29-T, presuda od 05.12.2003. godine) i Tužilac protiv Momčila Krajišnika (predmet br. IT-00-39-T, presuda od 27.09.2006. godine. U obrazloženju prijedloga odbrana optuženog Miladina Trifunovića, advokat Aleksandar Lazarević je naveo da sve predložene činjenice ispunjavaju osnovne uvjete prihvatljivosti iz propisanih kriterija te da s obzirom da u Zakonu o ustupanju nije propisan rok u kojem se može podnijeti Prijedlog za prihvaćanje određenih činjenica kao utvrđenih, isti ulaže na početku izvođenja dokaza odbrane, a radi blagovremenog odlučivanja o daljim dokazima odbrane.

70. Tužilaštvo je u svom izjašnjenju na prijedlog odbrane optuženog za prihvatanje utvrđenih činjenica navelo da se istome ne protivi, te ostavlja Sudu na ocjenu ispunjavaju li navedeni prijedlozi kriterije prihvatljivosti predloženih utvrđenih činjenica dokazanim, tj. jesu li navedene činjenice jasne, konkretne i mogu li se identificirati, jesu li relevantne za tekući postupak, čine li dio originalne presude na koju nije izjavljena žalba, koja je pravosnažno riješena po žalbi ili potpada pod pitanja koja nisu sporna u tijeku apelacije, da se ne temelje na sporazumu između stranaka u izvornom postupku, da se ne odnosi na radnje, ponašanje ili psihičko stanje optuženog te da su ograničene na zaključke o činjenicama i ne sadrže pravne karakterizacije.

71. Nakon što je razmotrilo podneseni prijedlog odbrane optuženog Miladina Trifunovića, advokata Aleksandra Lazarevića te navode Tužilaštva, vijeće je donijelo odluku kao u dispozitivu iz sljedećih razloga.

72. Pozivajući se ponovo na ranije pomenute zakonske odredbe, pravilnike i pravne standarde, te praksom uspostavljene kriterije, vijeće je zaključilo da činjenice taksativno pobrojane u izreci rješenja zadovoljavaju navedene kriterije, zbog čega je iste prihvatilo kao utvrđene. Iako Sud uvrđuje da navedene činjenice ispunjavaju kriterije, istovremeno naglašava da iste nisu neoborive, te će u konačnici podlijegati slobodnoj ocjeni dokaza od

strane ovog vijeća, kada će biti sagledane u kontekstu svih provedenih dokaza u postupku, pri čemu Sud nije vezan formalnim dokaznim pravilima, niti utvrđene činjenice imaju veću dokaznu snagu od drugih dokaza u ovom predmetu.

III. OCJENA DOKAZA

73. Prilikom razmatranja i ocjene dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, vijeće se rukovalo nekim osnovnim načelima propisanim u ZKP BiH kao i u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), a koji će u nastavku biti navedeni.

74. Član 3. stav 1. ZKP BiH određuje da se svako smatra nevinim dok se ne utvrdi njegova krivica za krivično djelo koje mu se stavlja na teret.

75. Svrha sudskog postupka jeste da se osigura da niko nevin ne bude osuđen, a da se učinitelju krivičnog djela izrekne krivičnopravna sankcija pod uslovima propisanim Krivičnim zakonom BiH i u zakonom propisanom postupku (član 2. stav 1. ZKP BiH).

76. Odredbom člana 3. stav 1. ZKP BiH određena je pretpostavka nevinosti, koja predviđa da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

77. Procesna pretpostavka nevinosti je tzv. privremena pretpostavka (*praesumptio iuris tantum*) koja vrijedi dok se suprotno ne dokaže. Zbog usvajanja ove pretpostavke, optuženi je oslobođen tereta dokazivanja svoje nevinosti. Teret dokazivanja suprotnog od onog što predviđa pretpostavka nevinosti je na tužiocu. Pretpostavka nevinosti ne odnosi se samo na krivnju optuženog, već i na sve druge bitne elemente koji stoje u međusobnoj vezi u pojmu krivičnog djela (radnja izvršenja, protupravnost ili kažnjivost).

78. Smatra se, a što potvrđuju i judikati ESLJP, da presumcija nevinosti ima, između ostalog, sljedeće posljedice:

(i) optuženi nije dužan dokazivati svoju nevinost i teret dokazivanja leži na suprotnoj strani, dakle tužiocu i

(ii) sud mora donijeti oslobađajuću presudu ne samo kad je uvjeren u nevinost optuženog, nego i u situaciji kad o tome postoji razumna sumnja.

Jedna od neposrednih posljedica presumpcije nevinosti je izričita zakonska odredba sadržana u članu 3. stav (2) ZKP BiH prema kojoj „sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog.“

79. Riječ je o načelu *in dubio pro reo*, ili načelu koje je izraz pogodovanja optuženog. Neku činjenicu sud može na temelju ocjene dokaza smatrati utvrđenom kada se uvjerio u

njezino postojanje koje mora proizilaziti iz dokaza izvedenih na glavnom pretresu i kad u tom pogledu postupajuće vijeće nema više nikakvih dvojbi. Pri tome, sve činjenice koje su *in peius* (na štetu) optuženog, moraju se utvrditi sa apsolutnom sigurnošću, odnosno, moraju se dokazati. Ukoliko se to ne postigne, uzima se kao da one i ne postoje. Sve činjenice koje su *in favorem* (u korist) optužene osobe uzimaju se kao da postoje i onda i kad su utvrđene samo sa vjerovatnošću (znači, ne sa sigurnošću). Ako se i nakon savjesne ocjene dokaza „*pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima*“ sumnje ne daju otkloniti, prema normi iz navedenog člana, u sumnji sud rješava na način povoljniji za optuženog.

80. Rezultat primjene pravila *in dubio pro reo* uvijek mora biti izricanje presude „*u korist optuženog*“, što u slučaju sumnje oko pravno relevantnih činjenica, predviđenih materijalnim krivičnim pravom, uključuje, ne samo blažu kaznu kada je krivica utvrđena, nego i oslobađajuću presudu u slučajevima u kojima glavni pretres nije mogao razjasniti sumnju oko pitanja je li optuženi počinio krivično djelo iz optužbe.

81. U ovom smislu je i odredba člana 284. tačka c) ZKP BiH „*ako nije dokazano da je optuženi učinio krivično djelo za koje se optužuje*“ što znači, ne samo u slučajevima u kojima uopšte nisu izvedeni dokazi za optužbu, nego i u takvim u kojima bi ih bilo, ali bi oni bili nedovoljni da sud iz njih, na osnovu ocjene na glavnom pretresu, izvuče zaključke o nedvojbenom postojanju činjenica iznesenih u optužbi.

82. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da ih je vijeće prihvatilo kao dokazane. Teret dokazivanja ostao je na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje su optuženi oglašeni krivim.

83. Član 14. ZKP BiH nalaže da je Sud dužan razmatrati i ocjenjivati dokaze koji idu u korist optuženog sa jednakom pažnjom kao i dokaze koji mu idu na teret.

84. Član 6. stav 1. EKLJP nameće obavezu svim sudovima da „*ukažu dovoljno jasno na osnove na kojima oni zasnivaju svoju odluku*“. Iako priznaje primat domaćih sudskih organa u davanju ocjene šta je relevantno i prihvatljivo, ova odredba nameće domaćim sudovima obavezu da na odgovarajući način izvrše ispitivanje podnesaka, argumenata i dokaza koje su podnijele strane. U vezi s navedenim, sudovi moraju razmotriti i raščistiti sve značajne nepodudarnosti u iskazima strana u postupku, ukazati da li je neki od osporenih dokaza neprihvatljiv, te ako jeste, navesti po kom osnovu i iz kojih razloga.

85. Prilikom ocjene iskaza saslušanih svjedoka, vijeće je nastojalo sagledati njihovo svjedočenje u cjelini, misleći pri tome kako na sadržinu samog iskaza, tako i na njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza. Kredibilitet svjedoka zavisi ne samo od toga u kojoj mjeri poznaju događaj o kojem svjedoče, nego i od iskrenosti svjedoka, njegove pouzdanosti, kao i svijesti da se polaganjem zakletve pred sudom obavezao da govori istinu.

86. Za iskaz svjedoka nije isključivo bitno da je on dat iskreno, bitno je i da je iskaz pouzdan. Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali i da na istu u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije kao i traumatičnost samog događaja o kome svjedok svjedoči. Vijeće je uporedilo činjenice o kojima je svjedok svjedočio sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te materijalnim dokazima kako bi se utvrdilo da li su potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovom predmetu.

87. Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka na glavnom pretresu razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo više od 20 (dvadeset) godina od događaja navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protek vremena uticao na sjećanja svjedoka. Ipak, i u takvoj situaciji, vijeće je vodilo računa o kakvim se razlikama radi, te kakvo je objašnjenje svjedoka u tom pravcu.

88. Također, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim saslušanjima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja logično očekivati da se svjedok sjeti nekih detalja. Naravno, ovakve situacije je vijeće pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

89. Također, vijeće je ispitalo uložene materijalne dokaze kako bi odlučilo o njihovoj pouzdanosti i dokaznoj snazi, posebno imajući u vidu prigovore odbrane iznesene u tom pravcu. Vijeće je cijeno istaknute prigovore u okviru obrazlaganja pojedinih tačaka izreke ove presude uzimajući u obzir da li se pojedini od tih materijalnih dokaza odnose na odlučne činjenice koje je bilo neophodno utvrditi u ovom krivičnom predmetu.

90. Temeljem odredbe člana 15. ZKP BiH, sud ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Vijeće je pažljivo cijeno sve izvedene dokaze, te će ocjenu istih, a naročito dokaza na kojima je temeljilo svoju odluku, dati u dijelu presude u kojem je obrazložena činjenična i pravna analiza optužbi koje su optuženim stavljene na teret.

91. Vijeće je prilikom donošenja presude cijeno sve dokaze provedene na glavnom pretresu, ali će u presudi obrazlagati samo one dokaze na kojima je utemeljilo svoju odluku, dok dokaze koji na odlučujući način nisu uticali na utvrđivanje činjeničnog stanja i izvedene zaključke, vijeće neće detaljnije obrazlagati.

92. U vezi s tim, vijeće ukazuje da i ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih izvedenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrshodno osvrnati se na svaki pojedinačni dokaz ili svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji je izveden tokom glavnog pretresa, te ih pojedinačno obrazlagati u presudi.

93. S tim u vezi, ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a): „*Žalbeno Vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa*

svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu“, „*Žalbeno Vijeće podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog Vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno Vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po optužnici. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki uloženi dokaz u sudskom spisu*“.

94. Vijeće je vodilo računa da u ovoj presudi navede jasne i razumljive razloge na kojima zasniva svoju odluku, pri tome imajući u vidu da nije u obavezi da daje detaljne odgovore na svako pitanje ukoliko isto nije od suštinske važnosti za donesenu odluku. Osim toga, pri odlučivanju vijeće je imao u vidu da saglasno praksi ESLJP, Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora se detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku, iz čega proizilazi da se Sud nije dužan baviti svakim dokazom, već je u smislu odredaba članova 15. i 281. ZKP BiH dužan da se bavi u prvom redu onim dokazima na kojima je utemeljio svoju odluku.

95. Dakle, iz naprijed navedenih standarda uspostavljenih judikaturom ESLJP i MKSJ, proizilazi da je obaveza Suda da, iako presudu donosi na temelju savjesne ocjene svih izvedenih dokaza, u obrazloženju izloži samo one dokaze koji su bili od odlučnog značaja za njeno donošenje.

96. U konkretnom slučaju, vijeće je u smislu odredbe člana 281. ZKP BiH cijenilo svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvelo zaključak da li je neka činjenica dokazana ili nije. Dokazi koji nisu posebno obrazlagani u ovoj presudi, po mišljenju vijeća, nisu ni bili pravno relevantni za utvrđivanje činjeničnog stanja koje je izneseno u presudi i zaključke do kojih je vijeće u tom smislu došlo.¹¹

IV. UTVRĐENJA VIJEĆA

A. OPĆI ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI IZ ČLANA 172.KZ BiH

97. Optuženi Miladin Trifunović, na način preciziran u izreci ove presude, oslobođen je od optužbe da je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a) i k) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1., članom 30. i članom 31. istog Zakona.

98. Navedena odredba materijalnog zakona dijelom glasi:

(1) Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

a) lišenje druge osobe života (ubistvo);

¹¹ Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a): „Žalbeno Vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu“

k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

99. Kako je to dalje navedeno u optužnici, optuženi se tereti i za individualnu krivičnu odgovornost po članu 180. stav 1. KZ BiH, koja je jedno od temeljnih načela i međunarodnog krivičnog prava, predviđena posebno za počinjenje najtežih krivičnih djela iz glave XVII KZ BiH.

100. Navedena odredba u relevantnom dijelu glasi: „Osoba koja planira, pokrene, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 171. (Genocid), 172. (Zločini protiv čovječnosti), 173. (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), 174. (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika), 175. (Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika), 177. (Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja), 178. (Protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu) i 179. (Povrede zakona ili običaja rata) ovog zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo.“

101. Stav 1. citirane odredbe KZ BiH predviđa različite oblike saučesništva u širem smislu pri izvršenju navedene kategorije krivičnih djela. Prije svega, radi se o oblicima počinjenja krivičnih djela, ali i većem broju radnji saizvršilaštva koje karakterizira bitno drugačiji način određenja nego je to slučaj kod tzv. „opštih krivičnih djela“.

102. Imajući u vidu prirodu odluke koja je u konkretnom slučaju donesena, odnosno, kako nije van svake razumne sumnje dokazano da je optuženi Miladin Trifunović počinio navedeno krivično djelo koje mu je optužnicom stavljeno na teret, vijeće se neće detaljnije upuštati u obrazlaganje postojanja općih elemenata predmetnog krivičnog djela, nego će se u nastavku osvrnuti na radnje za koje se optuženi teretio i iznijeti svoje nalaze i ocjene u pogledu istih.

103. U tom smislu bitno je istaći da je vijeće na osnovu provedenih dokaza, naročito saglasnih iskaza svih saslušanih svjedoka Tužilaštva koji su u proljeće 1992. godine živjeli na području Opštine Vogošća, kao i na području Opština Ilijaš, zatim materijalne dokumentacije, kao i prihvaćenih utvrđenih činjenica iz predmeta „Galić“, „Krajišnik“ i „Stanišića i Župljanina“¹², izvelo nesumnjiv zaključak da je u periodu relevantnom za optužnicu, odnosno u periodu od jula pa do sredine decembra 1992. godine na području opštine Vogošća postojao širok i sistematičan napad, koji je bio isključivo usmjeren protiv civilnog nesrpskog stanovništva navedenih opština.

104. Prije nego se vijeće osvrne na napad na pojedina naselja u opštinama Vogošća i Ilijaš, neophodno je ukazati na situaciju koja je vladala na području Opštine Vogošća prije samog napada, a koje činjenice su vijeću bile bitne za kontekst postojanja širokog i sistematičnog napada u inkrimisanom periodu.

¹² Prihvaćene činjenice 1-12, para 17 ove presude.

105. Pa je tako vijeće, iz iskaza saslušanih svjedoka, zaključilo da je neposredno prije napada, koji se prvo desio na selo Svrake, još od višestranačkih izbora vladala nacionalna netrpeljivost, zategnutost međusobnih odnosa, te je došlo do podjele unutar institucija između Srba i muslimana.

106. U odnosu na navedeno, svjedok Eset Muračević¹³ svjedočio da se od višestranačkih izbora na području cijele opštine Vogošća počela mijenjati situacija, zatim da su se počeli održavati određeni sastanci opštinskog vijeća vezano za podjelu teritorije, gdje su Srbi insistirali da većina mjesta u kojima su oni u većini, sa gradskom zonom Vogošće, fabrikama i svim onim što je značajno, „pripadne“ Srbima, a periferne teritorije Bošnjacima. Do aprila mjeseca 1992. godine policija je bila podijeljena po nacionalnom osnovu, muslimanima se počeli sugerisati da ne dolaze na posao, te je muslimanima bio zabranjen pristup u zgradu opštine.

107. Svjedok Halko Suljić¹⁴, koji je početkom 1992. godine živio u Semizovcu, prilikom svjedočenja je izjavio da su već tada počeli sukobi, postavljene su barikade i bio onemogućen odlazak na posao.

108. U opštini Ilijaš preovladavala je slična situacija. Pa se tako u utvrđenim činjenicama navodi: *„U martu 1992., na zgradu opštine u Ilijašu i na policijsku stanicu obješene su srpske zastave, a predstavnici SDA i HDZ-a prestali su dolaziti na sjednice Skupštine opštine. Približno u isto to vrijeme, SJB se podijelio po nacionalnoj osnovi. Srpski dio je sebe nazvao "Srpska policija" SAO Romanije i došao pod kontrolu srpskog Kriznog štaba. Otpušteni su policajci Muslimani i Hrvati, kao i Muslimani i Hrvati zaposleni u školama, bankama i bolnicama. Srpski Krizni štab je preuzeo kontrolu nad svim većim vojnim i civilnim ustanovama i objektima u opštini, uključujući SDK, banke, skladište preduzeća INA i sredstva javnog informisanja. Lokalnom SDS-u je pomagala jedna paravojna jedinica.“*¹⁵

109. Zatim su saslušani svjedoci dali sliku i pregled događaja u ovim opštinama koji su uslijedili u narednom periodu, a odnosili su se na napad VRS na mjesta unutar opština, odnos prema bošnjačkom stanovništvu, atmosferu straha koja je stvorena od strane vojske, čemu je uslijedilo odvođenje i masovno zatvaranje civila bošnjačke nacionalnosti u zatočeničke logore koji su već u mjesecu junu 1992. godine bili formirani na ovim područjima.

110. Pa je tako svjedok Eset Muračević izjavio da se napad na selo Svrake desio 02.05.1992. godine, uz upotrebu naoružanja, nakon čega je dat ultimatum da će se u određenom periodu prekinuti borbena dejstva i da može izaći iz mjesta ko može. U pokušaju izvlačenja većina stanovništva je krenula prema Semizovcu, gdje je presječena kolona i kada je zatočeno skoro 800 ljudi. Svjedok je bio u grupi koja je ostala u naselju

¹³ Svjedočio dana 13.02.2020. godine

¹⁴ Svjedočio dana 11.05.2021. godine

¹⁵ Presuda u predmetu Krajišnik

Svrake, odakle je kasnije odveden u kasarnu gdje je bilo zatočeno muslimansko stanovništvo.

111. Svjedok Salko Huljić, koji se početkom rata nalazio u selu Vranjak, opština Vogošća, naveo je da se početkom maja počelo pucati, da je traženo da se preda oružje, počelo je pretresanje muslimanskih kuća, ubijanje mještana, te zarobljavanje civila. Svjedok je zajedno sa ostalim mještanima prvo odveden u kasarnu, gdje je proveo pet dana, a zatim u logor „Planjina kuća“ gdje je svjedok proveo šest mjeseci.

112. Svjedok Ibro Mujanović¹⁶ početkom 1992. godine živio je u Semizovcu u selu Vranjak, gdje je pola stanovništva bilo srpske, a pola bošnjačke nacionalnosti. Bio je angažovan u rezervnom sastavu policije do svoga zarobljavanja 1. ili 2. maja, te je dužio oružje dok mu ga nisu oduzeli komšije Srbi koju su mu tražili da preda oružje, a nakon toga ga odveli u zatočenički objekat „Planjina kuća“, kao i prema navodima svjedoka „sve muslimane iz Vranjka“.

113. Svjedok Emir Durmo¹⁷ živio je u Gornjoj Bioči sa svojom porodicom sve do zarobljavanja, gdje je početkom 1992. godine počeo napad na njegovo selo. Kada je krenula pucnjava svjedok je pobjegao u šumu, odakle se nekoliko dana spuštao u selo i odlazio u kuću kada su mu komšije rekle da se mora ići da preda u mjesnu školu. Predao se zajedno sa komšijama i dvojicom braće gdje ih je u školi dočekala srpska vojska sa naoružanjem. U školi u Bioči svjedok je proveo 7 dana, da bi nakon toga bio prebačen u logor u Podlugovima, gdje se zadržao 75 dana. Navodi da su se dešavala odvođenja civila iz logora kojima se nakon toga gubio svaki trag.

114. Svjedok Sabahudin Šehić¹⁸ tokom svog svjedočenja navodi da je do maja 1992. godine živio u svom domu u Gornjoj Bioči, opština Ilijaš, kada je uslijedio napad. Svjedok je nakon toga otišao sa bratom u šumu gdje je proveo dan i noć, a nakon toga je saznao od komšija da ih Srbi pozivaju na predaju. Svjedok je dalje izjavio da je nakon predaje početkom juna 1992. godine prvo odveden na ispitivanje, a kasnije u OŠ u Bioči, gdje je bio zarobljen 5 dana, nakon čega je prebačen u Podlugove u magacin, gdje je bilo zatočeno oko 150 civila muslimana. Tu se zadržao 75 dana, odakle je transportovan u logor „Planjina kuća“, gdje je zatekao veliki broj zatočenih muslimana iz Vogošće, gdje je zatočen sve do oktobra 1992. godine.

115. Svjedok A-2¹⁹ izjavio je da je živio i radio u opštini Ilijaš do izbijanja ratnih sukoba, kao i da je nedaleko od svoje kuće u septembru 1992. godine zarobljen od strane dvojice naoružanih i uniformisanih ljudi koji su se predstavili kao policija Vogošće i kada je odveden u kafanu „Kod Sonje“ na ulazu u Vogoću, a zatim u logor „Planjina kuća“, kada je sa njim bilo još dvoje lica bošnjačke nacionalnosti.

¹⁶ Svjedočio dana 17.09.2020. godine

¹⁷ Svjedočio dana 08.06.2020. godine

¹⁸ Svjedočio dana 04.11.2021. godine

¹⁹ Svjedočio dana 01.10.2020. godine

116. Svjedok Selver Šehić²⁰ zarobljen je u šestom mjesecu u Gornjoj Bioči, prvo u osnovnoj školi, gdje je zatočen zajedno sa muškarcima i ženama bošnjačke nacionalnosti. U školi svjedok boravi dva dana, nakon čega je prebačen u Podlugove u tzv. „Iskrin magacin“, gdje je bio zatočen dva i po mjeseca. Nakon tog perioda odvezen je u „Planjinu kuću“ u Semizovac.

117. Svjedok Hazim Durmo²¹ također navodi da je bio zarobljen u maju 1992. godine, kada je prema njegovim navodima zarobljeno čitavo stanovništvo u selu Gornja Bioča koje je bilo bošnjačke nacionalnosti. Nakon prvobitnog zatvaranja u školi, prebačen je u Podlugove u „Iskrin magacin“, odakle je nakon 2-3 mjeseca odveden u logor „Planjina kuća“.

118. Svjedok „A-3“²² početkom 1992. godine živio je u opštini Ilijaš kada je nakon 29.05.1992. godine zarobljen, nakon čega je odveden u „Planjinu kuću“, gdje je bila dovedena čitava grupa od preko stotinu ljudi, svi bošnjačke nacionalnosti. Tu je zatekao zarobljenike iz Semizovca i Hadžića. Svjedok bio zarobljen do 01.10.1992. godine kada je pobjegao.

119. Svjedok Muhamed Halilović²³ je početkom 1992. godine živio u selu Vrapče, opština Vogošća, te je do početka aprila 1992. godine bio zaposlen u Pretis-u, kada je rečeno da muslimani više ne dolaze na posao. Svjedok je u junu mjesecu zarobljen od strane Srpske vojske. Odveden je prvo na Kromolj, gdje je bio maltretiran zajedno sa drugim civilima devet dana, nakon čega je odveden u bunker u Vogošći gdje je proveo 22 dana, a zatim je prebačen u Planjinu kuću, gdje je bilo zatvoreno bošnjačko stanovništvo i jedan Hrvat. Svjedok je bio zatočen do 27. oktobra 1992. godine, kada je razmijenjen.

120. Saglasno je izjavio i svjedok Izet Šehić²⁴, koji je zarobljen krajem maja 1992. godine, prvo u školi u Gornjoj Bioči, zatim u Podlugovima, a nakon toga u logoru „Planjina kuća“. Navodi da ih je u logor odvedeno oko stotinu, jedan od zarobljenika je bio Hrvat, ostalo muslimani. Tamo je zatekao još ljudi iz Semizovca, Vogošća i Svraka. Svjedok je bio zarobljen sve do razmjene 25.10.1992. godine.

121. Svjedok Alija Halilović²⁵ naveo je da je početkom rata živio u Svrakama, opština Vogošća, koje su imela preko 1000 stanovnika, od kojih je 10% bilo srpsko stanovništvo, a ostalo su bili muslimani. U mjesecu maju dobili su ultimatum od „Jovana Tintora i srpske vojske“ da se predaju, jedan dio stanovništva je napustio opštinu, a drugi dio je otišao u kasarnu gdje je bilo 500-700 žena i djece. Svjedok je odveden u bunker pored željezničke pruge, gdje se u narednim danima povećavao broj zatočenih lica. Zarobljena lica su nakon 100 dana prebačena u „Planjinu kuću“, gdje se svjedok zadržao do 24.10.1992. godine

²⁰ Svjedočio dana 15.10.2020. godine

²¹ Svjedočio dana 15.10.2020. godine

²² Svjedočio dana 08.07.2021. godine

²³ Svjedočio dana 17.02.2022. godine

²⁴ Svjedočio dana 24.02.2022. godine

²⁵ Svjedočio dana 04.02.2021. godine

kada je razmjenjen. Zatvorenici su iz zatočeničkog objekta izlazili samo kada su bili izvođeni na radove.

122. Svjedok Ismet Durmić²⁶ je početkom 1992. godine također živio u Gornjoj Bioči, opština Ilijaš do 31.05.1992. godine, kada je zarobljen od strane svojih komšija, koji su pretežno bili u sastavu policije. Tada je uhapšeno dosta ljudi, čemu je predhodio zahtjev za predaju naoružanja, te je rečeno da ukoliko oni koji imaju nešto od oružja to predaju da će biti pušteni kući, ali nakon predaje oni su zarobljeni u sali škole, gdje je bilo muškaraca, žena i djece. Tu su proveli 7 dana, nakon čega su samo muškarci prebačeni kamionima i autobusima od strane vojske u Iskrin magacin. Bilo ih je oko 100-ak i svi su bili muslimani. Nakon 75 dana provedenih tu, odvezeni su u „Planjinu kuću“ gdje je svjedok zatekao ljude iz Vogošće.

123. Opisane izjave ovih svjedoka potrijepljene su utvrđenim činjenicama u kojima se navodi da su jedinice srpske vojske i policije su, u organizaciji Kriznog štaba Vogošća, u periodu od 4. do 17. aprila 1992. upotrebom vojne sile stavile velik dio Vogošće i Ilijaša pod srpsku kontrolu. *Vijeće zaključuje da su srpske snage u maju i junu 1992. u opštini Ilijaš ubile sve u svemu najmanje 22 Muslimana. Srpske snage su napale nekoliko većinski muslimanskih sela i uništile brojne istorijske i vjerske spomenike. Zbog napada na zaselak Mlini, većina stanovnika zaselka prešla je u opštinu Breza, sjeverno od Sarajeva. U drugim selima, Srbi su tjerali seljane iz njihovih kuća i mnoge od njih držali zatočene u lošim uslovima u dva zatočenička centra u opštini.*²⁷

124. Prednje dokaze, odnosno relevantne sadržaje iskaza svjedoka koji su govorili o dešavanjima na prostoru opština Višegrad i Ilijaš vijeće nalazi saglasnim i međusobno nadopunjujućim. Vijeće primjećuje da su svjedoci, svaki od njih u domenu svojih saznanja, govorili o onome što su vidjeli, čuli, osobno preživjeli, donoseći sliku ratnih dešavanja od mjeseca aprila 1992. godine pa nadalje. Osim toga, iskazi ovih svjedoka su nadopunjeni prihvaćenim utvrđenim činjenicama, kao i sadržajem provedenih materijalnih dokaza koji dokazuju postojanje širokog i sistematičnog napada na civilno nesrpsko stanovništvo.

125. Pa je u tom smislu na prvom mjestu vijeće utvrdilo da je dana 15.04.1992. godine Predsjedništvo Srpske Republike BiH donesena odluku broj: 03-11/92 o proglašenju neposredne ratne opasnosti i naređena mobilizacija TO na cjelokupnoj teritoriji²⁸, dok je Odlukom Ministarstva narodne odbrane formirana teritorijalna odbrana Srpske Republike BiH, kao oružana snaga, kojom će rukovoditi i komandovati opštinski, regionalni štabovi i republički štab TO SBiH²⁹.

²⁶ Svjedočio dana 29.10.2020. godine

²⁷ Presuda u predmetu Krajšnik

²⁸ Dokaz Tužilaštva T-56

²⁹ Dokaz Tužilaštva T-58

126. Istovremeno, Predsjedništvo RBiH na sjednici od 08.04.1992. godine donijelo je odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti³⁰, dok je 20.06.1992. godine donosena odluka o proglašenju ratnog stanja na teritoriji RBiH³¹.

127. Skupština srpskog naroda u BiH dana 12.05.1992. godine donijela je odluku o formiranju Vojske Republike BiH, prema kojoj se dosadašnje jedinice i štabovi teritorijalne odbrane preimenuju u komande i jedinice vojske, dok se za komadanta postavlja Ratko Mladić³².

128. Zatim je naredbom komadanta Glavnog štaba Vojske Srpske od 16.06.1992. godine formiran je Sarajevsko-romanijski korpus, dok se naredbom komande Sarajevsko-romanijskog korpusa od 22.05.1992. godine dosadašnje jedinice TO srpskih odbrambenih snaga Srpske Republike BiH formiraju se u Novosarajevsku, Blažujsku, Ilidžansku, Kasindolsku, Rajlovačku i Vogošćansku brigadu³³.

129. Postojanje sistema logora na području opština Vogopšća i Ilijaš, a koji se posebno odnose na logore Butmir i „Planjina kuća“, osim relevantnim dijelovima iskaza svjedoka koji su prethodno navedeni, proizilazi i iz materijalnih dokaza tužilaštva. Pa tako prema aktu Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Srpske broj: 04/2-111/92 od 22.10.1992. godine³⁴ zatičenički objekt KPD Butmir, koji se nalazi u mjestu Svrake, opština Vogošća, osnovan od strane ovog ministarstva u svrhu smiještanja zarobljenih lica sa opština Ilidža, Hadžići, Vogošća, Rajlovac i Ilijaš. Također, Rješenjem Srpske opštine Vogošća od 08.07.1992. godine daje se na upotrebu kuća Planje Almasa za potrebe odjeljenja Zatvora Srpske opštine Vogošća, dok je rješenjem Ministarstva pravde SR BiH od 21.07.1992. godine Branko Vlačo postavlja se za upravnika odjeljenja za pritvor KPD Butmir.³⁵

130. Kako to dalje iz provedenih dokaza proizilazi, prema aktu Udruženja „Porodice nestalih Opštine Vogošća“ tokom rata na području opštine Vogošća u periodu od 1992. do 1995. godine u logore su zatočeni i u njima ubijeni ili iz njih odvedeni u nepoznatom pravcu 294 osobe, od kojih se za 62 osobe i dalje traga³⁶. Prema spisku ekshumiranih građana ubijenih u Vogošći u ratnom periodu, na području opštine ekshumirana su 132 tijela³⁷.

131. Prema aktu organa opštine Ilijaš koji je sačinjen u martu 1995. godine, od sredine 1992. do kraja 1993. godine na području ove opštine nestalo je 80 lica, poimenično navedenih, koji su nakon zarobljavanja bilo odvedeni u zatočeničke objekte, odakle su odvedeni i dalje im se gubi svaki trag. Pored ovih, u aktu su navedeni i podaci koji se

³⁰ Dokaz Tužilaštva T-65

³¹ Dokaz Tužilaštva T-69

³² Dokaz Tužilaštva T-62

³³ Dokaz Tužilaštva T-55

³⁴ Dokaz Tužilaštva T-138

³⁵ Dokazi Tužilaštva T-52 i T-53

³⁶ Dokaz Tužilaštva T-114

³⁷ Dokaz Tužilaštva T-150

odnose na počinjenu imovinsku štetu, posebno u odnosu na vjerske objekte, gdje se navodi da je u periodu od 1992. do 1995. totalno uništeno 9 džamija na području opštine³⁸.

132. Uništavanje vjerskih objekata desilo se i na području opštine Vogošća, što proizilazi iz službenog izvještaja SJB Vogošća od 25.05.1996. godine, u kojem se navodi da je u mjesecu julu 1992. godine izvršeno uništenje i miniranje džamije u mjestu Svrake, opština Vogošća³⁹.

133. Posljedice napada su se odnosile kako na broj žrtava, koji podaci su sadržani u prethodno analiziranim materijalnim dokazima, tako i na smanjenje broja nesrpskog stanovništva koje je nakon 1992. godine živjelo na području predmetnih opština.

134. Prema statističkim podacima koji proizilaze iz materijalnih dokaza tužilaštva evidentiran je znatno manji broj muslimanskog stanovništva u 1993. godini u odnosu na period prije ratnih dešavanja, a kada su pitanju mjesta Donja Vogošća, Kremeš, Krivoglavci, Tihovići, Vrapče, Semizovac, Svrake, Vogošća, te u konačnici cjelokupna opština Vogošća.⁴⁰

135. U tom smislu, svjedok odbrane Milan Damjanović⁴¹, koji je u tokom 1992. godine živio u Vogošći, Gornja Jošanica, tokom svjedočenja izjavio je da je „*bilo pregovaranja da muslimani odu, došli su neki autobusi i muslimani su otišli...ostao je Redžo Pitnjak, ali su ga kasnije prebacili za Brezu*“, koji iskaz dodatno potkrepljuje prethodno iznesenu tezu o iseljavanju muslimanskog stanovništva sa opštine Vogošća.

136. Odbrana je u odnosu na pojedine dokaze⁴² koji su cijenjeni u ranijem dijelu obrazloženja presude uložilo prigovor relevantnosti, međutim vijeće je našlo da su predmetni dokazi relevantni za predmet optuženja, posebno sa aspekta postojanja širokog i sistematičnog napada VRS, jer se isti odnose na podatke koji su bili relevantni za utvrđivanje ovih opštih elemenata djela, iz kojeg razloga su prigovori odbijeni kao neosnovani. Kada je u pitanju prigovor na zakonitost dokaza T-114, odbrana nije precizirala niti obrazložila što čini ovaj dokument nezakonitim. Isti sadrži potpis ovlaštenog lica i ovjeru nadležnog organa kao dokaz autentičnosti, te je od strane ovakvog lica dostavljen direktno tužilaštvu na broj predmeta. Stoga je prigovor odbrane ocijenjen kao paušalan i neosnovan.

137. Nadalje, da bi se jasnije sagledao status žrtava protiv kojih je bio usmjeren napad, vijeće se rukovalo odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, koji je temeljem anexa 6. Dejtonskog mirovnog sporazuma, primjenjiv u domaćem zakonodavstvu, a koji se prema praksi MKSJ smatra i dijelom običajnog prava. Naime,

³⁸ Dokaz Tužilaštva T-118

³⁹ Dokaz T-152

⁴⁰ Dokaz T-151

⁴¹ Svjedočio dana 14.07.2022. godine

⁴² Dokazi Tužilaštva T-114, T-118, T-138, T-150, T-151, T-152

navedeni član definira uslove pod kojima lica uživaju zaštitu Konvencija, precizirajući da se civilima imaju smatrati "osobe koje ne uzimaju učešća u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje, ili su onesposobljeni za borbu". U slučaju sumnje da li je neka osoba civil, ta osoba smatrat će se civilom.

138. Sintagma „usmjeren protiv“ zahtjeva da civilno stanovništvo mora biti primarni cilj napada, a ne samo sporedan cilj.⁴³ Stoga, primarni cilj napada mora biti „neko civilno stanovništvo“. „Bilo koje“ naglašava činjenicu da zločini protiv čovječnosti mogu biti počinjeni i u odnosu na stanovnike koji pripadaju neprijateljskoj strani i nad sopstvenim stanovnicima.⁴⁴

139. Pojam „civilno“ se odnosi na osobe koje nisu borci. „Stanovništvo“ označava veliku grupu žrtava i krivična djela u kojima su žrtve pripadnici jedne skupine. Nije neophodno da cjelokupno stanovništvo određenog područja bude cilj napada. Dovoljno je pokazati da je napad bio usmjeren protiv dovoljnog broja pojedinaca, odnosno da je bio usmjeren protiv njih na takav način da je napad za cilj doista imao civilno „stanovništvo“, a ne ograničeni i nasumice odabrani broj pojedinaca.⁴⁵

140. Neki od osnovnih faktora na osnovu kojih se utvrđuje da li je napad bio usmjeren protiv civilnog stanovništva su: sredstva i metode korištene u toku napada, broj žrtava, status žrtava, diskriminatorni karakter napada, priroda krivičnih djela počinjenih u toku napada, otpor pružen napadačima u trenutku napada i u kojoj mjeri se napadačka sila pridržavala ili pokušala pridržavati zahtjeva o preduzimanju mjera predostrožnosti propisanih ratnim pravom.⁴⁶

141. Dodatno, napad ne mora biti usmjeren prema neprijatelju, on može takođe biti usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, uključujući bilo koji dio stanovništva napadnute države. Pojam civila u strogom smislu obuhvata sva ona lica koja su bila van borbenog stroja kada je krivično djelo počinjeno⁴⁷. Takođe, definicija civilnog stanovništva obuhvata pojedince koji su možda u nekom određenom trenutku pružili otpor i osobe izvan borbenog stroja⁴⁸. Stanovništvo se može smatrati civilnim čak i ako su prisutni i neki necivili – ono jednostavno treba da bude pretežno civilnog karaktera.⁴⁹

142. Tokom pretresa vijeće je na temelju iskaza saslušanih svjedoka, nesumnjivo ustanovilo da su sva lica, u momentu hapšenja i pritvaranja, uživala zaštitu u skladu sa odredbom člana 3. Konvencije. Iz navedenih činjenica vijeće nesporno zaključuje da niti jedno od uhapšenih lica nije bilo uniformisano niti naoružano, niti je poduzimalo aktivno učešće u bilo kakvim neprijateljstvima. Na osnovu činjeničnih utvrđenja koja su detaljno

⁴³ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, 29.07.2004. godine, paragraf 106

⁴⁴ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, 12.06.2002. godine, paragraf 91

⁴⁵ Presuda prvostepenog vijeća MKSJ u predmetu *Duško Tadić*, 07.05.1997. godine, paragraf 644

⁴⁶ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Tihomir Blaškić*, paragraf 106; presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 90

⁴⁷ Presuda žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Jelisić*, paragraf 54

⁴⁸ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Naletilić i Martinović*, paragraf 235

⁴⁹ Presuda pretresnog vijeća MKSJ u predmetu *Kordić i Čerkez*, paragraf 180

obrazložena prilikom ocjene postojanja i karaktera napada, vijeće nalazi da nema nikakve sumnje da su lica prema kojima je bio usmjeren napad bili civili.

143. Konačno, u pogledu postojanja napada kao bitnog elementa ovog krivičnog djela, vijeće naglašava da Zločini protiv čovječnosti mogu biti izvršeni i u vrijeme mira i napad ne mora uključivati upotrebu oružane sile, nego se može sastojati u bilo kom obliku zlostavljanja civila kao i postupcima kojima se pripremaju ovakve radnje⁵⁰. Tako u konkretnom za izvršenje širokog i sistematičnog napada nije bilo neophodno poduzimati velike vojne akcije. Došlo je do mirnog zauzimanja teritorije obzirom da je samom napadu prethodio poziv muslimanskom stanovništvu na području opštine Vogošća, kao i na području opštine Ilijaš, da bi potom u mjesecu maju 1992. godine uslijedio napad na selo Svrake, naseljeno isključivo muslimanskim stanovništvom, nakon čega su uslijedili opisani zločini.

144. Dakle, evidentno je da je napad, koji je bio usmjeren protiv civilnog muslimanskog stanovništva imao karakteristike široko rasprostranjenog, s obzirom da je napad obuhvatio sela i naselja Svrake, Vranjak, Semizovac, Vrapče, Gornja Bioča. Da se radi o povezanim napadima, odnosno događajima koji su se odvijali po ustaljenom obrazcu na široj teritoriji sarajevskih opština, govori činjenica da je nakon tih napada uslijedilo masovno hapšenje civila muslimanske nacionalnosti s područja svih pobrojanih sela i opština, koje će kasnije biti sprovedeni u iste zatočeničke objekte u Vogošći. Ove činjenice jasno upućuju na zaključak da se radi o povezanim napadima, napadima koji su se odvijali po jednom ustaljenom obrazcu i konceptu koji je unaprijed dogovoren, pri čemu su u svim slučajevima nakon napada uslijedila masovna hapšenja i zatočenja muslimanskih civila.

145. Imajući u vidu naprijed navadeno, te uzevši u obzir činjenicu da „*element sistematičnosti napada podrazumijeva organiziranost djela i malu vjerovatnoću da je do tih djela došlo nasumice*“⁵¹ vijeće je van razumne sumnje zaključilo da je napad bio i sistematičan, jer je nesrpsko civilno stanovništvo opština Vogošća i Ilijaš bilo podvrgnuto utvrđenom obrascu nasilničkog ponašanja, koji se manifestirao kroz ograničenje njihovog kretanja, protivpravno odvođenje u logor, te zatvaranje i držanje u nečovječnim uslovima. Takođe, identičnost obrazca u napadima na sela Svrake, te Gornja Bioča se ogleda i u tome što je u oba slučaja, napadu prethodio poziv za predaju oružja, uz obećanje da ako se oružje preda, da će muslimani biti pušteni da idu gdje žele, da bi nakon što je oružje predato, uslijedili napadi na ova sela, s ciljem da se stanovništvo natjera da napusti svoju imovinu i krene u zbijeg zbog straha od napada, znajući već unaprijed da će isti biti lišeni slobode i zatočeni, što se zaista i desilo u narednom periodu.

146. Provođenje ovakve javne kampanje terora i straha, usmjerene isključivo protiv nesrpskog civilnog stanovništva opština Vogošća i Ilijaš, samo dodatno ukazuje na postojanje višeg stepena organiziranosti, odnosno sistematičnosti u realizaciji samog

⁵⁰ Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Krajišnik*, septembar 2006. godine, para. 706.

⁵¹ Naletilić i Martinović, Pretresno vijeće, 31. mart 2003. godine, para. 236.

napada, čime se očigledno nastojalo stvoriti neprijateljsko i nepodnošljivo okruženje, potpuno neuslovno za ostanak muslimanskog stanovništva u opštini Vogošća i Ilijaš.

147. Stoga, na temelju iznesenog, vijeće je van razumne sumnje utvrdilo postojanje širokog i sistematičnog napada na području navedenih opština, koji napad je bio usmjeren na civilno nesrpsko stanovništvo, čime su ispunjena prva dva uslova koja zahtjeva inkriminacija krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti.

148. Sljedeći opšti element ovog krivičnog djela podrazumijeva znanje, odnosno svijest optuženog o postojanju širokog i sistematičnog napada.

149. Zaključak o postojanju svijesti kod optuženog može se izvesti prije svega na osnovu njegove pripadnosti vojnoj formaciji jedne od strana u sukobu. U odnosu na ovu okolnost vijeće je prije svega cijenilo akt Ministarstva rada i boračko invalidske zaštite od 02.11.2018. godine proizilazi da je optuženi evidentiran u službenoj evidenciji VRS, odnosno da je u VOB-8, VP 7033 Vogošća evidentiran od 04.04.1992. godine, bez naznake ispisa iz jedinice, a zatim opet od 15.07.1993. do 25.05.1995. godine. Navedeno je potvrđeno i personalnim kartonom optuženog iz zvanične evidencije Opštinske uprave Opštine Sokolac.⁵²

150. Dalje, naredbom o imenovanju Operativne grupe Vogošća od 06.06.1992. godine, optuženi Miladin Trifunović imenovan je za komadanta 2. Crnovrške (Vogošćanske) brigade, sa zadatkom da uspostavi sistem vatre shodno prirodnim položajima i linijom odbrane, da u pripravnosti ima ljudstva i jedinicu za borbena dejstva.

151. Pored toga, i svjedoci saslušani tokom glavnog pretresa (Borislav Kondić, Spasoja Pajkić, Borislav Maksimović, Saša Blagovčanin, Novak Jefrić, Milomir Čolaković, Milan Terzić) potvrdili su da je optuženi bio komadant Vogošćanske brigade.

152. S tim u vezi, za vijeće nije sporno da je optuženi, kao pripadnik vojske RS, te kasnije i kao komadant Vogošćanske brigade, bio u stalnim kontaktima sa pripadnicima raznih vojnih jedinica srpske vojske, da je kasnije kao komadant brigade bio upoznat sa raznim činjenicama vezanim za sudbinu nesrpskog stanovništva. Kako je ranije utvrđeno, osobe nesrpske nacionalnosti otpuštane su sa posla, protjerane, zarobljavane i zatvarane u prethodno formirane logore. Ako se navedeno sagleda u kontekstu masovnosti napada, te sveobuhvatnosti djelovanja srpskih snaga prema civilnom nesrpskom stanovništvu, opravdano je zaključiti da je optuženi, kao osoba koja je u inkriminisanom periodu boravila na području Vogošće, u potpunosti bio upućen u svakodnevna dešavanja na području opština, slijedom čega se može zaključiti da je znao za postojanje niza rasprostranjenih i sistematskih zločina protiv civilnog nesrpskog stanovništva opština Vogošća i Ilijaš.

153. Nasuprot navedenom, vijeće nakon ocjene svih provedenih dokaza, nije našlo da su od strane Tužilaštva, izvan svake razumne sumnje dokazane radnje optuženog Trifunovića, a koje bi predstavljale dio širokog i sistematičnog napada, kako sa aspekta

⁵² Dolaz T-131 i T-132

actus reus tako i *mens rea*, odnosno vijeće nije našlo dokazanim da je optuženi radnjama koje su mu stavljene na teret, učestvovao u planiranju, naređivanju, podstrekavanju i pomaganju tog napada.

154. Tužilaštvo preciziranom optužnicom optuženog tereti da je u sklopu širokog i sistematičnog napada na muslimansko civilno stanovništvo na području Vogošće i Ilijaša, znajući za takav napad i svjesno učestvovajući u njemu ubistvima i u namjeri nanošenja velike patnje i ozbiljnih fizičkih i psihičkih povreda i narušavanja zdravlja, nečovječno postupao prema civilnom stanovništvu pojedinačnim radnjama u osnovi zločina.

155. U optužnici se navodi da je optuženi Trifunović u okviru širokog i sistematičnog napada na muslimansko civilno stanovništvo postupao svjesno i sa namjerom ostvarenja cilja nanošenja velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta civilnih lica, sa naglaskom na njegovu svijest da je realizaciju jedino moguće provesti teškim i sistematičnim kršenjem odredbi međunarodnog humanitarnog prava, ubistvima i drugim nečovječnim djelima počinjenim prema muslimanskom stanovništvu, ali da je uprkos tome iskazao spremnost da podrži i lično doprinese njegovom uspješnom provođenju. Međutim, ovakvi navodi prema ocjeni vijeća, predstavljaju puku pretpostavku Tužilaštva, koja ne nalazi uporište u provedenim dokazima.

156. Naime, stanje svijesti je relevantno za svaku pojedinu optužbu i svaki oblik odgovornosti, a isto se mora utvrditi za svako pojedino djelo za koje se osoba tereti i za svaki oblik odgovornosti koji se uzima u obzir. Stanje svijesti je psihičko stanje optuženog koje se ili mora eksplicitno navesti ili Tužilaštvo mora navesti činjenice iz kojih se može izvući zaključak o tom psihičkom stanju, a što u konkretnom slučaju nije učinjeno.

157. Naime, kada je u pitanju povezanost radnji optuženog Miladina Trifunovića i napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva nesrpske nacionalnosti na području opština Vogošća i Ilijaš, kao i njegovo učestvovanje u istom, Tužilaštvo takvu povezanost temelji isključivo na aktivnostima koje je preduzeo kao komadant Vogošćanske (Crnovrške) brigade.

158. Međutim, vijeće cijeni da sama činjenica da je u inkriminisanom periodu optuženi obnašao navedene funkcije na području na kojem se odvijao široki i sistematičan napad u okviru kojeg je došlo do počinjenja zločina, samo po sebi, a suprotno tezi Tužilaštva, nije dovoljna da bi se van razumne sumnje dokazala njegova povezanost sa tim napadom, niti ista ukazuje na zaključak da je optuženi imao uticaja na počinjene zločine, pa samim tim, ista *a priori* ne može predstavljati osnov za njegovu krivičnu odgovornost.

159. Također, precizirana optužnica Tužilaštva tereti optuženog za *pripremanje, naređivanje, podstrekavanje i pomaganje* širokog i sistematičnog napada protiv civilnog stanovništva opština Vogošća i Ilijaš ubistvima i nečovječnim djelima, kao oblicima individualne i komandne odgovornosti.

160. U ovom dijelu vijeće nalazi važnim podsjetiti da se pored elemenata krivičnog djela koje se optuženom stavljaju na teret, moraju dokazati i elementi svakog oblika odgovornosti navedeni u optužnici⁵³.

161. Kada je u pitanju oblik odgovornosti *planiranje* isti podrazumijeva da jedno ili više lica osmišljava koncepciju izvršenja krivičnog djela kako u pripremnoj, tako i u završnoj fazi, te je u tom smislu dovoljno dokazati da je planiranje faktor koji je značajno doprinio samom krivičnom djelu⁵⁴. Kada je u pitanju *mens rea* potreban za ovaj oblik izvršenja, optuženi je imao namjeru da isplanira krivično djelo ili je u najmanju ruku bio svjestan velike vjerovatnoće da će krivično djelo biti počinjeno kada se planirana činjenja ili nečinjenja dogode⁵⁵.

162. U odnosu na *podstrekavanje* kao oblik odgovornosti, dovoljno je dokazati da je podstrekavanje faktor koji je značajno doprinio radnji izvršenja drugog lica koje je počinilo krivično djelo⁵⁶. Tužilaštvo mora ustanoviti postojanje uzročno posljedične veze između podstrekavanja i *actus reus* krivičnog djela⁵⁷. Podstrekavanje se razlikuje od naređivanja. Iako vršenje uticaja obično znači da to lica ima mogućnost uticaja na druge, podstrekavanje ne podrazumijeva niti zahtjeva odnos nadređeni-podređeni između optuženog i neposrednog izvršica.

163. Konačno, kada je u pitanju *pomaganje*, isto predstavlja pružanje praktične pomoći, ohrabivanje ili postojanje moralne podrške glavnom počinitelju krivičnog djela, što u značajnoj mjeri doprinosi počinjenju djela. Moraju biti ustanovljeni svi materijalni elementi krivičnog djela koje je izvršio počinitelj, a čije izvršenje je pomogao ili podržao optuženi⁵⁸.

164. Vijeće je u ovom dijelu, a imajući u vidu naprijed navedene standarde, našlo potrebnim naglasiti da predmetna optužnica ne sadrži opis na koji način je optuženi planirao, podstrekavao i pomagao počinjenje krivičnog djela, osim samog citiranja zakonske odredbe (iz člana 180. KZ BiH). Također, tokom postupka nisu izvedeni dokazi da je optuženi počinio radnje koje bi odgovarale svim navedenim oblicima odgovornosti.

165. Imajući u vidu navedeno, ocjena je vijeća da je izlišno upuštati se u detaljnu elaboraciju po pitanju postojanja širokog ili sistematičnog napada, subjektivnog elementa na strani optuženog u pogledu istog, kao i oblika izvršenja djela, iz kog razloga će se vijeće u nastavku presude baviti pojedinačnim inkriminacijama na strani optuženog, te će iznijeti svoje razloge i ocjene u pogledu istih.

⁵³ Vidjeti npr. Stanislav Galić, presuda br. IT-98-29-A.drugostepena presuda od 30.11.2003. godine, par.177-8

⁵⁴ Milošević, ŽP, par. 268, Kordić i drugi, ŽP, par. 26.

⁵⁵ Ibid, Kordić i drugi, par. 29.

⁵⁶ Fernidant Nahimana, predmet br. ICTR-96-11A, drugostepena presuda od 28.11.2007. godine, par. 30

⁵⁷ Sylvestre Gasumbitsi, predmet br. ICTR-01-64, drugostepena presuda od 07.07.2006. godine, par. 129, Kordić i dr. ŽP, par. 27

⁵⁸ Zoran Kupreškić i dr., pred.br. IT-95-16-A, drugostepena presuda od 23.10.2001. godine, par. 254.

B. OCJENA IZVEDENIH DOKAZA – RAZLOZI ZA DONOŠENJE OSLOBAĐAJUĆE PRESUDE

166. Prilikom ispitivanja utemeljenosti pojedinačnih radnji koje su optuženom Trifunoviću stavljene na teret, nakon svestrane i detaljne analize provedenih dokaza, vijeće nije našlo dokazanim van razumne sumnje da je optuženi, radnjama opisanim u izreci presude, doprinjeo napadu na civilno muslimansko stanovništvo, odnosno da su njegove radnje za posljedicu imale počinjenje ubistava i nečovječnog postupanja zatočenih civila.

167. Radnje koje je optuženi prema navodima optužnice poduzeo kao učesnik u napadu jesu da je Tužilaštvo učešće optuženog u širokom i sistematičnom napadu pokušalo dokazati na dva načina **(1)** da je optuženi, iako svjestan protupravnog postupanja sa zatvorenima, davao saglasnost komandirima njemu podređenih jedinica za izdavanje naredbi za izvođenje zatočenih lica iz zatvora "Planjina kuća", te **(2)** lično, u najmanje 5 navrata, kao komadant Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a izdavao naredbe upravi zatvora za odvođenje civila na radove za potrebe vojske, iako svjestan da se na tim područjima gdje se zatvorenici odvođaju odvijaju borbena dejstva i da njihov boravak nije bezbijedan, što je za posljedicu imalo ranjavanje i smrt određenog broja zatočenih lica.

168. Prije nego što pristupi analizi pojedinačnih radnji, a kojima je optuženi prema navodima optužbe direktno doprinio realizaciji širokog i sistematičnog napada civilnog muslimanskog stanovništva sa područja Vogošća i Ilijaš, nema sumnje da su se događaji opisani u optužnici, a koji su doveli do ranjavanja i pogibije zatočenika, desili, s obzirom da isto proizilazi iz iskaza brojnih svjedoka optužbe koji su prilikom svjedočenja na glavnom pretresu detaljno i uvjerljivo opisali šta su lično preživjeli, te iznijeli svoja neposredna i posredna saznanja o vlastitim ranjavanjima, te ranjavanju i stradanju drugih zatočenika.

169. Prema provedenim dokazima, zatvorenici su prisiljavani na prinudni rad izvan logora na prvim borbenim linijama, kada su između ostalog morali da rade poslove na utvrđivanju linija, kopanju rovova, donošenju municije i hrane vojnicima, izvlačenju ranjenih i poginulih vojnika između sukobljenih strana, a pri tome su istovremeno bili izloženi unakrsnoj i snajperskoj vatri. Zatvorenici su bili korišteni kao „živi štit“ dok su trajala borbena dejstva. Posljedicom ovakvih radnji ranjena su lica Zijad Avdibegović, Fuad Bajraktarević, Jusuf Bektašević, Ismet Hujić, Mirsad Šehić, Himzo Durak, Rifet Durak, Hazim Durmo, Osman Đogić, Muhamed Halilović, Ibro Mečević, Halko Suljić, Nezir Šehić, Samir Šehić, Hrustem Šečić, Sabahudin Šehić, Hajrudin Šehić, Salem Đogić, dok su ubijeni Rasim Avdukić, Enver Činara, Nail Durmić, Azem Durmo, Hasan Fazlić, Ramiz Handžić, Bajro Hujić, Sead Isabegović, Asif Kamenjaš, Safet Kruezi, Hamid Rizvo, Hasan Rizvo, Nusret Selimović, Nermin Skando, Ferid (Ibre) Šehić, Mehmed Šehić, Mustafa Šehić, Ferid Terzić, Avdo Tirić, Nedim Pandžić, Džemal Šehić.

170. Praksa MKSJ-a je na stanovištu da prisilan rad predstavlja krivično djelo okrutnog postupanja, nečovječnog postupanja, progona i drugih nečovjećnih djela. Pored toga, prema ustanovljenoj međunarodnoj pravnoj praksi, prisilni rad nije uvijek nedopustiv u

vrijeme oružanog sukoba ili okupacije⁵⁹. Takav stav prihvatilo je i žalbeno vijeće MKSJ u predmetu Blaškić, kada je utvrdilo da *okupaciona sila zapravo može zaštićene osobe poslati na prisilni rad ako su starije od osamnaest godina i pod još nekim definisanim uslovima, iako taj rad ne smije biti takvog karaktera da obavezuje na njihovo učešće u vojnim dejstvima, a obavezni rad ni u kojem slučaju ne smije dovesti do mobilizacije radne snage „u neku drugu vojnu ili poluvojnu organizaciju“*.

171. S tim u vezi, da bi se utvrdilo da li je odvođenje na takav prinudni rad protivpravno, nužno je prije svega utvrditi da li to odvođenje ima karakter „*okrutnog postupanja*“ čija zabrana je propisana članom 3. Statuta MKSJ, ali i zajedničkim članom 3. (1) Ženevskih konvencija, kako je to utvrđeno u presudi žalbenog vijeća u predmetu Blaškić.

172. Kod definiranja pojma okrutnog postupanja žalbeno vijeće u predmetu Blaškić prihvata definiciju istog iz predmeta MKSJ Čelebići⁶⁰, prema kojem shvatanju „*Okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, je: a) namjerna radnja ili propust koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo, b) počinjena nad osobom koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima*“.

173. U daljem dijelu teksta vijeće će ukratko navesti iskaze neke od ovih svjedoka koji su svjedočili na okolnost izvođenja na prve borbene linije na mjestu Žuč, kao i druga mjesta koja za njih nisu bila bezbjedna.

174. Prije toga, vijeće je postojanje zatočenih objekata „Planjina kuća“ utvrdio na temelju materijalnih dokaza, i to Rješenja Srpske opštine Vogošća od 08.07.1992. godine kojom se objekat kuća Planje Almasa daje na korištenje za potrebe Zatvora Srpske opštine Vogošća⁶¹.

175. Pa je tako svjedok Osman Đokić⁶² izjavio da je bio zatvoren u „Planjinoj kući“, gdje je zatekao svoje komšije iz Vogošće i Ilijaša, te da ih je bilo oko 150. Za vrijeme zatočenja svjedok je dva puta bio izvođen na prinudne radove, prvi put 20.09.1992. godine kada je išao kopati rovove na brdo Žuč, iza njih je bila srpska vojska, ispred vojska Armije BiH. Svjedok navodi da kada su počeli kopati, da su tada počeli pucati, ali da tog puta niko nije poginuo niti je ranjen. Drugi put je svjedok išao 22.09.1992. godine, kada su zarobljenici prvo utjerani u rupu dva i po metra široku, odakle su srpski vojnici uzimali zatočenike po potrebi. Tražili su da idu ispred njih, a iza je išla srpska vojska, te je nosio sanduk municije, dok se sa suprotne strane pucalo.

176. Svjedok Izet (Huso) Šehić⁶³, koji je saslušan dana 21.10.2021. godine, u „Planjinoj kući“ proveo je osam mjeseci. Odatle je izvođen na kopanje rovova i „živi štit“, prvo na Ravne, pa na Žuč. Prvi put kada je išao po njih su došli kamioni, i gore je bila iskopana velika rupa u koju se moglo sići. Bili su tu poredani dok vojska nije došla po njih koja ih je

⁵⁹ Presuda Pretresnog vijeća MKSJ u predmetu Blagoje Simić i dr., paragraf 88

⁶⁰ Presuda Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu Blaškić, paragraf 595, pozivanje na presudu Čelebići, paragrafe 424-426.

⁶¹ Dokaz T-52

⁶² Svjedočio dana 24.06.2021. godine

⁶³ Svjedočio dana 21.10.2021. godine

rasporedila ispred sebe, svaki vojnik izeo je po jednog zatočenika da ide ispred njega, dok su vojnici pucali iza njih. Svjedok je vidio kada je pogođen Hasan Rizvo i Nusret Selimović. Drugi odlazak u, kako svjedok navodi, „živi štit“ bio je nakon 15-20 dana, na Žuči prema Orliću, kada su kopali i nosili municiju. Damjanović Dragan ih je tada raspoređivao. Svjedok navodi da je pucala Armija BiH i da je te prilike ranjen njegov bratić Husnija. Na pitanje odbrane ko je odredio ko će ići u živi štit kad je svjedok bio prvi put, svjedok je odgovorio da je to određivao upravnik Branko Vlačo.

177. Svjedok Sabahudin Šehić⁶⁴, zatočenik „Planjine kuće“ izjavio je da je gotovo svaki dan bio izvođen na radove na Žuč, Ugorsko, Semizovac, gdje je kopao rovove, nosio municiju, sjekao i izvlačio drva u kasarnu, te išao i u „živi štit“. Prilikom izvođenja radova nadgledani su od strane „naoružanih Srba“ koji su nekad bili u vojnim, nekad u plavim uniformama. Svjedok navodi da kada su kopali tranšeje borbene linije su im bile iza leđa, preko puta je bila Armija BiH na Žuči udaljena negdje 50m a negdje 200m, te da nije bilo bezbjedno raditi i da se dešavalo da zatočeni stradaju ili budu ranjeni. Svjedok je naveo da su ih prvi dan u živi štit vodili Srbijanci ili čuvari iz „Planjine kuće“. Živi štit svjedok definiše *„kada vas neko vodi za ruke, a iza leđa naoružani Srbi, a ispred Armija BiH i pucaju i jedni i drugi“*. Svjedok ističe da je bio u „živom štitu“ 5 puta, sve na Žuči. Odvođenje opisuje na način da bi ujutru došli Srbi u maskirnim uniformama naoružani pred zatočenički objekat, odvedu određeni broj zatočenih lica i vode iz „u rupu“ na Žuči. Srbi bi zatim uzimali po 5-6 ljudi, kada bi se kretali zarobljenici bi išli ispred, a vojnici bi bili udaljeni iza njih 5-6 m. Za to vrijeme bi se pucalo sa druge strane.

178. Svjedok Eset Muračević⁶⁵ navodi da je bio u „živom štitu“ dana 05.12.1992. godine na brdu Žuč kada je pobjegao. Isti definiše na način da je to kad borbena formacija ispred sebe gura zatočene civile (Bošnjake) na način da budu živa meta ili ako idu ispred da nagaze na mine ako je minirano, ili ako sa druge strane pripadnici Armije BiH primjete da pucaju u njih, pri tome noseći municiju ili drugu opremu. Svjedok navodi da su pomenutog dana sve zdrave Bošnjake odveli na određene radove na borbenim linijama na navedenu lokaciju, gdje su ih sa Golog brda sa kote 850 „gurnuli ispred sebe“ prema brdu Orlić gdje je bila Armija BiH. Svjedok je imao osjećaj da od gelera i metaka pada pljusak, ali se zatočenci bez obzira na to nisu smjeli saginjati ili sklanjati, jer bi ih u tom slučaju vojnici koji su bili iza udarali. U jednom trenutku pala je granata koje je vjerovatno povrijedila i vojnike koji su ih pratili i svjedok se našao sam kada mu se pružila prilika da pobjegne.

179. Svjedok Emir Durmo⁶⁶, zatočenik „Planjine kuće“ svjedočio je o tome kako je dana 19.09.1992. godine zajedno sa 50 ljudi vođen na Žuč gdje su prevezeni kamionima i autobusima. Kada su došli bilo je dosta vojske i došao je jedan kamion sa Srbijancima što su prepoznali po naglasku, koji su im počeli prijetiti da će ih ubiti, dok su ovi koji su ih obezbjeđivali izjavili da ih ne ubijaju, da im trebaju, te da će „sada izginuti gore na linijama“. Nakon toga su obaviješteni da će sada da krene napad srpske vojske i da će zatočenci morati da kopaju rovove i izvlače mrtve. Krenuli su livadom, došli do kote Orlića

⁶⁴ Svjedočio dana 04.11.2021. godine

⁶⁵ Svjedočio dana 13.02.2020. godine

⁶⁶ Svjedočio dana 08.06.2020. godine

gdje je bila jama oko koje su se nalazili Srbijanci. Zatim je njih 20 otišlo u „živi štit“, počela je pucnjava, vidio je prenošenje mrtvih i ranjenih, u međuvremenu je tenk pogodio vojsku i došla je naredba za povlačenje. Srpska vojska je bila iza leđa zatočenika, a ispred je bila druga vojska udaljena 20-ak metara. Toga dana se od 50 odvedenih civila vratilo svega 8, dok su ostali poginuli ili bili ranjeni.

180. Navedeno je potvrđeno iskazom svjedoka Nijaza Mustafića⁶⁷ koji je potvrdio da je tri puta vođen na brdo Žuč gdje je korišten kao „živi štit“. Tih prilika došao bi vojni autobus pred „Planjinu kuću“ i kupio zatočenike i vodio na navedenu lokaciju. To je izgledalo tako da su vojnici išli iza zatočenih lica, na svjedoka bi vojnik stavio oružje i sa njegovih leđa odnosno ramena pucao, čahure koje su izlazile su padale i pržile ga. Navodi da je svaki odlazak bio isti.

181. Svjedok Selver Šehić⁶⁸ svoj odlazak na prinudne radove i „živi štit“ na brdo Žuč opisao je na način da je ispred „Planjine kuće“ bilo postrojavanje, došli su kamioni i autobusi koji su ih odveli na brdo Žuč gdje je bio veliki broj VRS. Tu su bili kratko vrijeme, nakon čega su odvedeni na kvotu 850 i natjerani da uđu u iskopanu rupu, pored koje su rubom hodali vojnici koji su ih provocirali. Zatim su izvedeni iz rupe i krenuli prema Orliću, počelo se pucati i svjedok je vidio da je srpski vojnik pao, svjedoku je sa ramena pucao prema Orliću. Svjedok je prvo išao ispred vojnika Dragana Damjanovića, koji je te prilike ranjen, a zatim ga je preuzeo drugi vojnik koji je bio korektan prema njemu. Pokušali su da zauzmu rovove, ali nisu. Zatim su formirali „živi štit“ na način da su se zatočenici uzeli ispod ruku „vjerovatno da tijelom zatvore puškarnice“. Svjedok zna da su ljudi ginuli.

182. Svjedok Asim Šehić⁶⁹ navodi da su zatočenici koji su vođeni u „živi štit“ morali ići ispred Srba, „elitne jedinice“, koji su im pucali sa ramena. Svjedoku je rečeno da sa još jednim zatočenikom ide po ranjenog vojnika, kada je prišao vidio je da se radi o komadantu Minji, a kada su njega izvukli poslan je da izvlači još ranjenih. Svi koji su bili na početku „živog štita“, prema izjavi svjedoka su poginuli.

183. Svjedok Alija Halilović⁷⁰ naveo je tokom svog svjedočenja da je tri puta bio u „živom štitu“, prvi put 18.09.1992. godine, kada je postrojen prvo ispred kontejnera, došla je vojska koja ih je provocirala, a zatim su pješke otišli u šumu gdje su ubačeni u rupu koja je bila iskopana u zemlji. Tu su im donijeli da jedu, a vojska ih je odozgo pljuvala i urinirali su po njima. Zatim je došao neki Božur sa još šest vojnika i poveo civile sa sobom. Drugi put na Žuči bio je 21.09.1992. godine, neko je raspoređen na kopanje rovova, neko u štit i te prilike bilo je 15 ranjenih zarobljenika. Treći put je bio 28.09.1992. godine kada su išli da izvlače mrtve vojnike koji su ranije poginuli. Svjedok navodi da je upravnik Branko Vlačo svaki put određivao ko će ići i da je to radio po naredbi komande.

⁶⁷ Svjedočio dana 25.06.2020. godine

⁶⁸ Svjedočio dana 15.10.2020. godine

⁶⁹ Svjedočio dana 21.12.2020. godine

⁷⁰ Svjedočio dana 04.02.2021. godine

184. Svjedok Zijad Avdibegović⁷¹ ranjen je prilikom izvođenja na prinudne radove, tačnije prilikom izvlačenja ranjenih. Te prilike bilo ih je 50 na brdu Žuč, prvo su bili u velikoj iskopanoj rupi odakle su u turama izvođeni. Svjedok je zajedno sa drugim ranjenim zatočenicima prebačen na Pale.

185. Svjedok Muhamed Halilović⁷² je izjavio da je dva puta bio u „živom štitu“, kojih prilika su kako navodi tu od vojnika bili „šešeljovci“ i „arkanovci“. Opisuje doživljaj na način da vojnik dođe, uzme 2-3 lica koliko mu treba, stavi im pušku na leđa i zatim krene da ide naprijed koliko može dok ne dođe do otpora. Prvog puta, 18. augusta ili septembra 1992. godine svjedoka je vodio neki Srbijanac koji se zvao Zoran Mađar, a bilo je vojnika koji je poznavao i iz Vogošće, dok su 21.09. iste godine tu bili mještani.

186. Svjedok Goran Milić⁷³, koji je kao pripadnik policije imao zadatak da drži linije na brdu Žuč, naveo je da mu je poznato da su ljudi iz zatvora korišteni kao „živi štit“, što je svjedok lično vidio onog dana kada je ranjen.

187. Navedeno je potvrđeno i provedenim materijalnim dokazima, posebno spiskovima zatočenih lica sačinjenih od strane upravnika „Planjine kuće“, kao i činjenicom da su pronađeni posmrtni ostaci pojedinih zatočenika za koja je utvrđeno da su stradali na brdu Žuč⁷⁴.

188. Pritom, vijeće cijeni da ni odbrana optuženog Trifunovića u završnim riječima nije sporila da su se desile opisane radnje prema zatočenim civilima.

189. Međutim, sa aspekta krivice nije dokazana isključujući svaku razumnu sumnju, potrebna veza između prouzrokovanih posljedica sa nedostajućim *actus reus* i *mens rea* na strani optuženog Trifunovića, a čime će se Sud detaljnije baviti u daljem obrazloženju presude.

190. Tužilaštvo cjelokupnu odgovornost optuženog zasniva na činjenici da je isti u inkriminisanom periodu obavljao dužnost komadanta Vogošćanske brigade VRS-a. Međutim, u konkretnom slučaju nema dokaza da je optuženi poduzimajući aktivnosti u sklopu navedene funkcije, na bilo koji način znao ili bio svjestan da će doći do opisanih posljedica, niti da je isti imao kontrolu i uticaj nad direktnim izvršiocima počinjenih radnji.

1. Davanje saglasnosti za naredbe potčinjenih komandira

191. Prema navodima optužnice, optuženi je uzeo učešće u napadu, koje je imalo za cilj nanošenje velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta civilnih lica, radnjom *davanje saglasnosti* komandirima njemu podređenih jedinica da *izdaju naredbe* upravi zatvora

⁷¹ Svjedočio dana 21.10.2021. godine

⁷² Svjedočio dana 17.02.2022. godine

⁷³ Svjedočio dana 01.10.2020. godine

⁷⁴ Dokazi Tužilaštva T-45, T-46, T-47, T-75, T-76, od T-157 do T-169, T-172, T-193, T-194, T-195, T-196, T-202, T-203, T-204, T-205

„Planjina kuća“ u Vogošći za odvođenje i korištenje zatočenih civila na prve linije borbenih dejstava, iako je znao i bio svjestan njihovog protupravnog postupanja sa zatvorenicima.

192. Ovakvi navodi nisu našli svoje utemeljenje u izvedenim materijalnim dokazima. Vijeće na osnovu izvedenih dokaza nije moglo utvrditi da su zatočenici iz „Planjine kuće“ izvođeni na prinudne radove na osnovu saglasnosti optuženog komandirima podređenih jedinica da izdaju naredbe za izvođenje civila, niti se iz provedenih dokaza može utvrditi da je stradanje civila vezano za takve naredbe. Samim tim, vijeće nije moglo dovesti u vezu optuženog Trifunovića sa takvim naredbama.

193. Na prvom mjestu, prije nego se upusti u dalje obrazlaganje, vijeće ukazuje na to da tužilaštvo u optužnici nije preciziralo na komandire kojih jedinica se odnosi ova inkriminacija, da li se radi o komandirima bataljona koji su bili u sastavu Vogošćanske brigade, ili komandirima četa koji su bili u sastavu bataljona.

194. S tim u vezi, formiranjem Vogošćanske lake pješadijske brigade naredbom komadanta Glavnog štaba VRS-a 03.07.1992. godine⁷⁵, ista je u svom sastavu imala pet pješadijskih bataljona, Semizovac, Blagovac, Hotonj, Vogošća i Krivoglavci. Navedeno je potvrdio svjedok Milan Terzić⁷⁶, koji je bio pripadnik Blagovačkog bataljona, te je tokom svjedočenja izjavio da su komadanti bataljona bili Luka Rajić, Miodrag Konaković i Vukašin Kuzman. Također, svjedok Rade Koprivica⁷⁷ izjavio je da je komandir bataljona Krivoglavci bio Vukašin Kuzman, a čiji je svjedok bio pripadnik. Uz to, svjedok Milan Damjanović⁷⁸, pripadnik bataljona Blagovac, izjavio je da je optuženog Miladina Trifunovića, koji je bio komadant Blagovačkog bataljona, zamijenio Luka Rajić. Svjedok Borislav Kondić⁷⁹, koji je bio pripadnik bataljona Vogošća, izjavio je da je komandir bataljona bio Goran Kljunić.

195. Dalje, tokom postupka vijeće je imalo priliku čuti iskaz samo jednog svjedoka koji je obavljao dužnost komandira podređene jedinice u periodu relevantnom za optužnicu, Milomira Čolakovića⁸⁰. Svjedok je tokom svjedočenja izjavio da je dužnost obavljao od jula do novembra mjeseca 1992. godine, na koju je postavljen od strane optuženog Trifunovića. Tokom svjedočenja svjedoku je prezentovan dokument Komande bataljona „Semizovac“ od 12.09.1992. godine, upućen upravniku zatvora Branku Vlači, a radi se o zahtjevu za odvođenje 20 zatočenika iz „Planjine kuće“ u periodu od 13.09. do 24.09. 1992. godine⁸¹. Kako to proizilazi i iz samog materijalnog dokaza, predmetni zahtjev dostavljen je Arhivi bataljona i upravniku zatvora. Analizom sadržaja dokumenta odbrana je iznijela tvrdnju da dokument nije dostavljen komandi brigade radi davanja saglasnosti, sa kojom tvrdnjom se svjedok složio.

⁷⁵ Dokaz Tužilaštva T-64

⁷⁶ Svjedočio dana 03.02.2023. godine

⁷⁷ Svjedočio dana 08.09.2022. godine

⁷⁸ Svjedočio dana 14.07.2022. godine

⁷⁹ Svjedočio dana 13.09.2022. godine

⁸⁰ Svjedočio dana 23.06.2021. godine

⁸¹ Dokaz odbrane O-2

196. Ovo je ujedno i jedini materijalni dokaz uložen u toku postupka, a koji se odnosi na izvođenje zatočenika iz „Planjine kuće“ po zahtjevu podređenih komandira, dok u postupku nije predložen niti jedan dokaz iz kojeg proizilazi postojanje naredbi podređenih komandira za izvođenje zatočenih civila na prinudne radove, niti iz uloženi biltena upravnika zatočenog objekta ne proizilazi da su zatočenici izvedeni po osnovu naredbi ovih lica.

197. Istovremeno vijeće primjećuje da ni svjedok Milomir Čolaković, a pri tome posebno cijeneći funkciju koju je svjedok imao tokom inkriminisanog perioda, prilikom svog svjedočenja nije izjavio da su komandiri bataljona tražili, odnosno dobijali saglasnosti od optuženog Trifunovića kao komadanta brigade prilikom podnošenja ovakvih ili sličnih zahtjeva, odnosno naredbi.

198. Svjedok je pri tome izjavio da ovi zatočenici nisu bili korišteni na prvim borbenim linijama, već na uređenju linija brigade, da niko od njih nije stradao i da su svi vraćeni u zatočenički objekat, koje prilike su bili, u kako svjedok navodi radnom vodu zajedno sa Srbima, koja radna obaveza je prema navodima svjedoka bila u nadležnosti civilne vlasti.

199. U toku postupka saslušan je i svjedok Zoran Torbica⁸², koji je obavljao dužnost komandira bataljona Semizovac prije Milomira Čolakovića i na dužnosti se zadržao 3-4 mjeseca. Svjedok je te prilike izjavio da kada im je nešto bilo potrebno za bataljon, obraćali bi se pukovniku Vukoti koji je „skoro svaki dan dolazio, pomagao im, obilazio sa njima teren“.

200. U prilog iznesenom ide i iskaz svjedoka Milana Damjanovića⁸³, koji je bio pripadnik jedinice u sastavu Blagovačkog bataljona. Svjedok navodi da mu se jedne prilike obratio Rajko Koprivica, koji je bio predsjednik Kriznog štaba, da pošalje 20 zatočenika iz „zatvora u Semizovcu“ na radove u Kremeš, koje prilike ih je dovukao neki vojnik sa maslinastom uniformom, i vratio ih nakon zatvorenja radova. Kada je svjedoku ponovo zatrebalo radnika da vrše određene radove na istoj lokaciji isti se obratio Rajku Koprivici da ga zamoli da preko Branka Vlače traži radnike, na što je Koprivica odgovorio da se on lično obrati Vlači, što je svjedok i uradio, navodeći da nije bilo nikakvih problema u tom smislu. Svjedok je izjavio i da o tome nikoga drugog nije obavještavao.

201. Također, tokom unaksnog ispitivanja svjedoka Momčila Kenjića⁸⁴, koji je bio na dužnosti načelnika štaba brigade u inkriminirano vrijeme, isti je izjavio da ako je neko od komandira četa ili bataljona želio da izvede ljude, da je to mogao uraditi, a da optuženi Miladin Trifunović nije znao za to, niti je svjedok vidio da su nekada usmeno ili pismeno optuženog nešto u vezi toga pitali niti od njega tražili saglasnost.

202. Tužilaštvo u svojim završnim riječima navodi da je svjedok Kenjić dao jasnu sliku upućivanja *zahtjeva* „Planjinoj kući“ u Vogošći za potrebe izvođenja zatočenih civila za rad

⁸² Svjedočio dana 24.02. 2023. godine

⁸³ Svjedočio dana 14.07.2022. godine

⁸⁴ Svjedočio dana 10.02.2022. godine

za potrebe vojske, gdje je naveo da je svjedok izjavio su se takvi zahtjevi mogli uputiti samo uz odobrenje komandanta brigade.

203. S tim u vezi vijeće je utvrdilo da je svjedoku tokom svjedočenja predložen dokument Zahtjev za izvršenje poslova sa zatvorenima od 20.10.1992. godine⁸⁵ na kojem je svjedok potvrdio svoj potpis, uz navode da je potpisano za komandanta Miladina Trifunovića, kako je utvrđeno i uvidom u predmetni dokaz. U kontekstu navedenog, svjedok je upitan da li je imao ovlaštenje komandanta na što je odgovorio potvrdno. Na pitanje ko je osim komandanta brigade mogao podnijeti zahtjev zatvoru za korištenje zatočenika svjedok je odgovorio „možda komandant bataljona, ako su imali pravo“. Vijeće nije utvrdilo da je svjedok tokom svjedočenja izjavio da su komandiri bataljona tražili ili morali imati saglasnosti komandanta brigade prije podnošenja eventualnih naredbi i zahtjeva.

204. Vijeće će u ovom dijelu samo iznijeti tvrdnju o postojanju razlike između podnošenja zahtjeva i podnošenja naredbi, te činjenicu da se optuženom nije stavilo na teret da je davao saglasnosti na podnošenje zahtjeva komandira podređenih jedinica, kao i da je optuženi lično podnosio takve zahtjeve upravi „Planjina kuća“, a detaljnije će se ovom tvrdnjom baviti u nastavku obrazloženja presude u dijelu koji se bude odnosio na lično izdavanje naredbi optuženog Trifunovića.

205. Međutim, i da je Sud utvrdio sve naprijed navedene činjenice, davanje saglasnosti za izdavanje naredbi podređenih komandira za izvođenje zatočenika na radove prema stavu vijeća ne predstavlja samo po sebi zabranjenu radnju. Tužilaštvo je bilo dužno dokazati postojanje svijesti na strani optuženog da će takvim radnjama doći ili da može doći do nastupanja posljedice opisane u optužnici, što u konkretnom nije učinjeno, a o čemu je ranije bilo govora.

206. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, vijeće je u nedostatku dokaza, a u skladu sa institutom *in dubio pro reo*, oslobodilo optuženog Miladina Trifunovića da je radnjama opisanim u izreci presude, počinio predmetno krivično djelo, odnosno da je davao saglasnosti komandirima potčinjenih jedinica za izdavanje naredbi za izvođenje zatočenika iz „Planjine kuće“.

2. Lično izdavao naredbe za odvođenje zatočenika

207. Prema navodima optužnice, optuženi je uzeo učešće u napadu, koje je imalo za cilj nanošenje velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta civilnih lica, na način da je u *najmanje 5 navrata, lično, kao komandant Vogošćanske (Crnovrške) brigade VRS-a* izdavao naredbe upravi zatvora „Planjina kuća“ za odvođenje zatočenih civila na radove za potrebe vojske, iako je *znao i bio svjestan* da se na područjima gdje se dovode zatočenici odvijaju borbena dejstva i da njihov boravak na navedenim lokacijama nije

⁸⁵ Dokaz Tužilaštva T-5

bezbjedan, te da će isti biti korišteni za rad na prvim borbenim linijama za potrebe vojske i gdje su isti na prvoj liniji ili ispred prvih linija *prinudeni od strane vojnika Vogošćanske brigade* da rade na utvrđivanju borbenih linija radnjama i poslovima opisanim u optužnici.

208. Tužilaštvo je, kako je to utvrđeno od strane vijeća, u toku postupka kao dokaz izvelo dvije naredbe optuženog koje su upućene Upravi zatvora, i to Naredba komadanta Vogošćanske brigade Vojske Republike Srpske, broj: 11/87-92/912 od 22.09.1992. godine⁸⁶ i Naredbu komadanta Vogošćanske brigade Vojske Republike Srpske broj: 11/108-92/92 od 18.10.1992. godine⁸⁷, te našlo da se zapravo radi o samo ta dva puta koja se mogu podvesti pod navedenu inkriminaciju.

209. Pažljivom analizom ovih naredbi utvrđeno je da su u istima jasno navedeni poslovi zbog kojih se lica izvode, a koji su se odnosili na obavljanje građevinskih radova na mjestu Žuč. Ako je komanda Vogošćanske brigade bila zadužena da vrši prevoz, odnosno obezbjeđivanje hrane zatvorenicima, to se odnosilo samo za one poslove koji su navedeni u naredbi, a ne na one poslove na koja su zatočenici bili stvarno raspoređeni.

210. Vijeće pri tome smatra da je optuženi imao pravo na davanje saglasnosti, odnosno izdavanje naredbi za izvođenje zatočenika na radove, ali pod uslovom da se život zatočenika ne dovode u pitanje. Optuženi se samim tim radnjama nije saglasio niti je to uradio u namjeri i u cilju nanošenja velikih patnji i povreda tjelesnog integriteta civilnih lica, odnosno da na političkoj i nacionalnoj osnovi tim radnjama planira, naređuje, podstrekava i pomaže širok i sistematičan napad protiv civilnog nesrpskog stanovništva, kako to prezentuje optužnica. To po stavu vijeća tužitelj ničim nije dokazao.

211. Iz provedenih dokaza ne proizilazi postojanje svijesti kod optuženog o stradanju zatočenih civila. Tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi o tome bio upoznat niti kroz uložene izvještaje o stanju na borbenim linijama, niti kroz iskaze saslušanih svjedoka.

212. Vijeće je cijenio činjenicu da je tokom pretresa svoj iskaz dao svjedok Milomir Čolaković⁸⁸ koji je bio pripadnik Vogošćanske brigade i određen period i komandir Semizovačkog bataljona, i koji je povremeno imao obavezu pružanja ispomoći na brdu Žuč. Svjedok je izjavio da je u radnim vodovima bilo civila muslimana koji su bili zatvoreni u Semizovcu, kao i da je neko iz tog zatočeničkog objekta odveo Avdu Tirića na brdo Žuč, gdje je poginuo, ali ne zna ko. Svjedok navodi da je preko Rajka Koprivice, predsjednika opštine, odnosno Kriznog štaba, molio da se zatočenik prebaci u njegovu zonu odgovornosti, ali to nije bilo tako. Svjedoku je prezentovana izjava iz istrage u kojoj je izjavio da je o smrti zatočenika Tirića informisao i komadanta Vogošćanske brigade Miladina Trifunovića, da je tražio da prestane sa „vođenjem ljudi na prve borbene linije“, ali da je od optuženog dobio neko objašnjenje zašto to i dalje treba raditi, u smisli da je

⁸⁶ Dokaz T-192

⁸⁷ Dokaz T-201

⁸⁸ Svjedočio dana 23.06.2021. godine

potrebno ljudi na obavljanju poslova jer su u manjku sa pripadnicima VRS-a, što je sve svjedok potvrdio kao tačno.

213. S tim u vezi, svjedok Momčilo Kenjić je prilikom svog svjedočenja izjavio da ne zna da su zatvorenici vođeni na Žuč, kao i da je bilo poginulih i ranjenih, da o tome nikada nisu bili obaviješteni. Svjedoku su prezentovani njegovi navodi iz istrage, kada je isti izjavio da mu je poznata da su neka lica smrtno stradala i ranjena, na što je svjedok rekao da to nije znao, da se ne sjeća da je tako rekao, kao i da misli da to nije znao ni optuženi Trifunović i da pretpostavlja da je o tome u zatvoru vođenja evidencija. Nakon što je svjedoku ponovno prezentovan dio iz izjave iz istrage kada je svjedok izjavio da je Trifunović kao komadant brigade imao saznanja o svemu što se dogodilo i da je bio obavješten ukoliko bi neko od zatvorenika smrtno stradao, svjedok je i dalje ostao pri svom odgovoru da ne zna da li je Miladin Trifunović bio upoznat.

214. Istina je da je svjedok Čolaković izjavio da je određene prilike upoznao optuženog Trifunovića o stradanju civila na prvim borbenim linijama prilikom izvođenja radova, međutim imajući u vidu razliku u iskazima svjedoka Kenjića, koji u konačnici svojim iskazom nije uvjerio vijeće u znanje optuženog o stradanju zatočenih civila, te činjenicu da ovi navodi nisu potvrđeni od strane drugih svjedoka saslušanih tokom glavnog pretresa, vijeće nije na temelju iznesenih navoda, a u nedostatku drugih dokaza, moglo utvrditi postojanje svijesti i znanja kod optuženog da je prilikom izdavanja naredbi znao da će se zatočenici koristiti za prinudne radove na prvim borbenim linijama, a koji će za posljedicu imati njihovo stradanje.

215. Nadalje, vijeće je u vezi sa navedenim cijenilo i činjenicu da su prilikom stradanja zatočenih civila na prvim borbenim linijama, istovremeno, kako je utvrđeno, stradali i srpski vojnici. Vijeće jeste na temelju izvedenih dokaza utvrdilo da je prilikom izvođenja radova došlo do stradanja zatočenih civila, što je prethodno obrazloženo, ali je istovremeno utvrđeno i stradanje samih srspskih vojnika tim prilikama. Sud iz navedenog izvodi zaključak da se očigledno radi o propustima osoba koje su preuzimale i raspoređivale zatvorenike, jer da je to sve htio optuženi zasigurno ne bi srspske vojnike izlagao opasnostima za izvođenja radova za koja su naredbe izdate.

216. Pa je tako određeni broj svjedoka zatočenika koji su bili izvođeni na prinudne radove na prvim borbenim linijama opisalo na koji način se vršilo njihovo raspoređivanje na poslove koji su doveli do njihovog stradanja. S tim u vezi, svjedok Ibro Mujanović⁸⁹ izjavio je da je dana 18.09.1992. godine odvođen u "živi štit" od strane vojnika Božura, kojem ne zna ime i prezime. Isti mu je stavio automatsku pušku na leđa i navodio ga prema suprotnoj liniji kada ga je neko upućao u sljepočnicu. Svjedok Eset Muračević⁹⁰ je izjavio da je prilikom izvođenja na brdo Žuk 05.12.1992. godine kada su se zajedno sa vojnicima zatočenici kretali prema Orliću, koje prilike je svjedok nosio sanduk municije, pala je granata koja je povrijedila vojnike koji su ih pratili u kojem trenutku se svjedoku pružila prilika za bijeg. Svjedok Dragomir Divljanović "Minja", čiji je iskaz pročitao na

⁸⁹ Svjedočio dana 17.09.2020. godine

⁹⁰ Svjedočio dana 13.02.2020. godine

glavnom pretresu⁹¹, koji je i sam ranjen nakon eksplozije granate na brdu na 200m udaljenosti od kote 850 prema Orliću, naveo je da je taj dan bio prisutan "radni vod iz Vogošće" koji su činili muslimani i Srbi, koju radnu obavezu je organizovao Rajko Koprivica, a koji su pomagali u izvlačenju ranjenika. Svjedok dalje navodi i da je njegov otac bio u jednom takvom vodu, koji je odveden na kopanje rovova i kojom prilikom je ranjen.

217. Dakle, sve što je optuženi po ocjeni vijeća učinio jeste izdavanje predmetnih naredbi za izvođenje zatvorenika na građevinske radove, a za sve ostalo odgovornost snose lica koja su preuzimala i raspoređivala zatočenike na poslove koji su za posljedicu imali njihovo ranjavanje ili pogibiju. Dakle, svaka uzročna veza između radnji optuženog, bilo da se radi o naredbama ili saglasnostima, je prekinuta onog momenta kada su zatočenici napustili „Planjinu kuću“ i optuženi se ni u kom slučaju ne može teretiti za dalja događanja, pa ni za slučajevne stradanja zatočenika, kao i srpskih vojnika.

218. S tim u vezi, vijeće zaključuje da između radnji i posljedice koja je nastupila mora postojati uzročna veza. Uzrokom posljedice smatra se ona radnja koja je neposredno proizvela posljedicu. U konkretnom slučaju, do posljedice je došlo uplitanjem novog stvarnog uzroka, to jeste radnje vojnika koji su raspoređivali civile na prve borbene linije i u živi štit, a koji uzrok je neposredno doveo do nastupanja posljedice, odnosno ranjavanja i stradanja civila. Vijeće nalazi da je u ovoj situaciji došlo do prekida uzročne veze između radnji optuženog (izdavanje naredbi za izvođenje civila) i posljedice koja je nastupila uplitanjem trećih lica koji su svojim radnjama neposredno proizveli posljedicu.

219. Također, vijeće nalazi da postoji uzajamna povezanost svih događaja koji su nastupili u konkretnom slučaju (naredba, izvođenje civila na borbene linije, raspoređivanje istih od strane vojnika VRS-a), međutim, ne može se radnji optuženog (izdavanje naredbe) dati značaj, jer ona nije prouzrokovala nikakvu posljedicu koja bi se pojavila kao neposredni uzrok koji je doveo do ranjavanja i stradanja civila.

220. Iako nije bilo od odlučujućeg značaja prilikom donošenja odluke, vijeće ukazuje i na činjenicu da se na temelju provedenih dokaza nije moglo sa sigurnošću utvrditi da su upravo pripadnici Vogošćanske brigade vršili raspoređivanje zatvorenika na poslove koji su za posljedicu imali njihovu pogibiju ili ranjavanje kako je to navedeno u predmetnoj optužnici, jer iz iskaza saslušanih svjedoka ne proizilazi nesumnjiv zaključak u pogledu toga ko je na prvim borbenim linijama vršio raspoređivanje zatočenika.

221. Prije nego se vijeće upusti u analizu dokaza u tom pravcu, osvrnuti će se na mjesto Žuč na koje su se u najvećem broju izvodili zatočenici i gdje je došlo do njihovog stradanja. Prema nalazu i mišljenju vještaka vojne struke Miodraga Novokmeta⁹² Vogošćanska brigada je imala zadatak da organizuje liniju odbrane na objektu Žuč, koji je obuhvatao više kota. Držanje ovog objekta je prema navodima vještaka bila od izuzetnog značaja jer je isti bio iznad ostalih objekata u dubini odbrane brigade i tako dominantan bio

⁹¹ Dokaz odbrane O-5

⁹² Dokaz odbrane O-84

oslonac odbrane. Tokom 18.09.1992. godine otpočela su ofanzivna dejstva Vogošćanske brigade u pravcu brda Orlić, u kojim dejstvima su učestvovali i pripadnici aktivnog i rezervnog sastava policije između Vogošćanske i Rajlovačke brigade. Komadant Vogošćanske brigade o borbenim dejstvima izvještavao je komadanta Sarajevsko-romanijskog korpusa kao i komadanta Operativne grupe „Vogošća“. S tim u vezi, na prostoru opština Vogošća, Rajlovac i Koševo formirana je Operativna grupa „Vogošća“ od 03.06.1992. godine, dok je na dužnost komadanta grupe postavljen pukovnik Vukota Vuković. Operativnu grupu su pored komande činile Crnovršanska (kasnije Vogošćanska), Koševska i Prva laka, kasnije Rajlovačka brigada. Komadant operativne grupe ima isključivo pravo komandovanja svim jedinicama koje su u njenom sastavu i snosi punu odgovornost za rad svoje komande i potčinjenih jedinica.

222. S tim u vezi, svjedok Jovan Čolaković prilikom svjedočenja izjavio je da se na koti 850 na Žuči nalazilo istureno komandno mjesto (IKM) taktičke grupe Vogošća na čelu sa pukovnikom Vukotom Vukovićem, odakle se prema vještaku vojne struke vrši rukovođenje i komandovanje u toku borbenih dejstava.

223. Dalje, svjedok Borislav Maksinović⁹³ je odgovarajući na pitanja odbrane optuženog izjavio da je Vukota Vuković bio komadant Operativne grupe i da je bio glavni za to područje. U tom smislu svjedok je također izjavio na pitanje da li je bilo prilika da optuženi Trifunović na sastancima na kojima je prisustvovao i svjedok, traži od Rajka Koprivice da neko od zatočenika dođe na Žuč, da on to nije nikada čuo. Da jeste tražio od svjedoka određeni broj milicionera, ali da je to uvijek išlo preko Koprivice i Vukote, uz navode da je u Vogošći bilo specifično to da je Rajko Koprivica bio „alfa i omega svega...sve je išlo preko Vukote Vukovića i Rajka Koprivice, oni su bili tandem koji je djelovao u saglasju“.

224. Saglasno iznesenom, svjedok Veljko Mijatović⁹⁴ prilikom svjedočenja izjavio je da je Vukota bio glavni komadant i pretpostavljeni, da je tu bilo još komandira „ali je on bio glavni“, dolazio je, obilazio i bio komadant do pada Žuči 15.12.1992. godine kada je smijenjen.

225. S tim u vezi, svjedok Dragomir Divljanović⁹⁵ izjavio je da je Vukota Vuković boravio u šatoru na brdu Žuč, odakle je odsustvovao samo kada je išao na sastanke u Vogošću, da je on bio komadant Taktičke grupe Vogoša, samim tim naredređen Vogošćanskoj i Rajlovačkoj brigadi i „u suštini za sve se on pitao“.

226. Dakle, na mjestu gdje su bili izvođeni zatvorenici, prema nalazu i mišljenju vještaka vojne struke, kao i prema iskazima određenog broja saslušanih svjedoka⁹⁶, u borbenim dejstvima su učestvovali Vogošćanska i Rajlovačka brigada, zajedno sa rezervnim i aktivnim sastavom policije, iz čega proizilazi mogućnost da su pripadnici i ovih formacija raspoređivali zatvorenike na takve poslove na prvim borbenim linijama. Sa druge strane, svjedoci odbrane su saglasno izjavili da su na mjestu Žuč viđali komadanta OG Vogošća

⁹³ Svjedočio dana 29.10.2020. godine

⁹⁴ Svjedočio dana 30.06.2022. godine

⁹⁵ Dokaz odbrane O-5

⁹⁶ Svjedoci Veljko Mijatović, Jovan Čolaković, Goran Milić, Saša Blagovčanin, Novak Jeftić

Vukotu Vukovića, koji je prema izvedenim dokazima bio glavni komadant odbrane na brdu Žuč i pretpostavljeni svim prisutnim jedinicama.

227. Činjenica jeste da su zatočeni civili koji su bili izvođeni na prinudne radove na brdo Žuč spominjali lica Dragan Damjanović, Predrag Žarković zv. "Božur" i Anđelko Marjanović kao vojnike koja su ih te prilike vodila na prve borbene linije. Kada je u pitanju lice Božur Žarković isti je prema izjavama svjedoka i uložnim materijalnim dokazima⁹⁷ kao pripadnik Vogošćanske brigade poginuo 18.09.1992. godine, dok je lice Anđelko Marjanović, također pripadnik Vogošćanske brigade, poginuo 21.09.1992. godine, dakle prije nego je izdata prva naredba optuženog Miladina Trifunovića na temelju koje su navodno protupravno postupali pripadnici brigade⁹⁸. Pored toga, mnogobrojni svjedoci izjavili su da je Marjanović bio svojevrsni komandir na brdu Žuč koji je postupao samo po uputama i naredbama Vukote Vukovića, što dodatno potvrđuje ranije izneseni zaključak vijeća. Kada je u pitanju lice Dragan Damjanović vijeće nije moglo utvrditi da se radi o pripadniku Vogošćanske brigade. Vijeće ostavlja mogućnost da se zapravo radi o licu Dragomira Divljanovića zv. "Minja", kojeg su po nadimku u svojim iskazima spominjali određeni zatočeni u smislu da je isti vršio izvođenje i raspoređivanje zatočenika, ali i da je on bio "komadant odbrane Žuč", a isti je ranjen prije nego je izdata pomenuta naredba optuženog Trifunovića. Pored toga, Divljanović je u svojoj izjavi koja je pročitana na glavnom pretresu izjavio da je on krajem maja 1992. godine raspoređen u Taktičku grupu Vogošća, pri štabu te grupe na brdu Žuč, sa osnovnim zadatkom da obezbjeđuje šator u kojem se nalazio pukovnik Vukota koji je bio komadant grupe.

228. Pored toga, iako to nije bilo od odlučujućeg značaja prilikom donošenja odluke, vijeće će se ovdje osvrnuti i na činjenicu da je odbrana u toku postupka provela grafološko vještačenje potpisa optuženog na predmetnim naredbama, gdje je vještak prof. Zlatko Dugandžić u sačinjenom nalazu i mišljenju⁹⁹ iznio mišljenje da predmetne dvije naredbe *nije potpisao* optuženi. Pa se tako istom navodi da optuženi Trifunović nije svojeručno potpisao Naredbu komadanta vogošćanske brigade od 22.09.1992. godine, kao i Naredbu komadanta Vogošćanske brigade od 18.10.1992. godine.

229. Također, tužilaštvo je izvelo dokaz na iste okolnosti, u kojem smislu je sačinjeno vještačenje potpisa od strane Centra za forenzička ispitivanja, vještačenja i istraživanja, Odsjek za dokumente, rukopise, fono-foto i video tehniku, mobilnu i kompjutersku tehnologiju Sarajevo, gdje je Muhidin Rašidović, šef odsjeka u svom nalazu¹⁰⁰ iznio da se optuženi *ne isključuje kao skriptor predmetnih naredbi*, istovremeno navodeći da dostavljeni sporni i nesporni materijal nije bio dovoljan za donošenje potpuno preciznog nalaza o porijeklu skriptora, dok je tokom iznošenja nalaza izjavio da ne može reći da li je optuženi potpisao sporne dokumente ili ne.

⁹⁷ Svjedok Ibro Mujanović, Asim Šehić, Alija Halilović, dokaz T-109

⁹⁸ Dokazi T-109

⁹⁹ Dokazi odbrane O-7 i O-8

¹⁰⁰ Dokaz Tužilaštva T-312

230. Zatim je izveden određeni broj subjektivnih i objektivnih dokaza kojima se ukazalo na to da je optuženi ranjen na brdu Žuč tokom izvođenja borbenih dejstava dana 18.09.1992. godine, što ga je prema mišljenju vijeća onesposobilo za obavljanje dužnosti u određenom periodu nakon ranjavanja, kao i da se na dan 18.10.1992. godine optuženi nije nalazio na teritoriji BiH, a što je sve dodatno dovelo u sumnju tvrdnju tužilaštva da je optuženi lično izdao predmetne naredbe. Podsjećanja radi, prva Naredba optuženog datira od 22.09.1992. godine, a druga od 18.10.1992. godine.

231. Nadalje, na prijedlog tužilaštva, vještak dr. Hamza Žujo¹⁰¹ je na osnovu dostavljene medicinske dokumentacije utvrdio da je Miladin Trifunović ranjen 18.09.1992. godine u predjelu natkoljenice, što je okarakterisano kao laka tjelesna povreda. Vještak se nije mogao izjasniti u pogledu radne sposobnosti i sposobnosti za obavljanje vojne funkcije, ali je konstatovao da je isti bio pokretan. Medicinska dokumentacija koja se odnosi na ranjavanje optuženog bila je predmet vještačenja i po vještaku medicinske struke dr. Slavku Ždrali¹⁰², a po prijedlogu odbrane, koji je povrede optuženog okvalifikovao kao teške tjelesne povrede, te utvrdio da je u periodu od 18.09.1992. do 05.10.1992. godine, kada su vršene kontrole, previjanja i primanja medicinskih terapija, radna sposobnost, a time i sve životne aktivnosti i vojne funkcije u uobičajenom smislu u odnosu na optuženog bile u bitnoj mjeri ograničene obzirom na njegovu nemogućnost samostalnog kretanja. Vještak je utvrdio da ukoliko je optuženi u okviru svojih zadataka trebao odlaziti na teren i kretati se po neravnim površinama on za te aktivnosti nije bio sposoban tokom perioda liječenja.

232. S tim u vezi, u postupku je kao dokaz uložena i depeša Vukote Vukovića¹⁰³, komadanta Operativne grupe Vogošća, od 28.10.1992. godine, dostavljena Komandi Sarajevsko-romanijskog korpusa, u kojoj se navodi da je optuženi Miladin Trifunović bio na dužnosti komadanta Vogošćanske brigade od 22.05.1992. do 14.10.1992. godine, te obzirom da je ranjen u ratnim dejstvima 18.10.1992. godine, da je zbog liječenja i dalje sanacije rane u okviru izvođenja borbenih dejstava u zoni operativne grupe došlo do privremenog postavljanja na dužnost komadanta Vukote Vukovića. Iako se kao datum ranjavanja navodi 18.10., svi dokazi saglasno ukazuju na to da je optuženi ranjen 18.09.1992. godine, što nisu osporavale ni Tužilaštvo ni odbrana. S tim u vezi, svjedok Milan Terzić izjavio je da je nakon ranjavanja optuženog Vogošćanskom brigadom komandovao Momir Kenjić u saradnji sa Vukotom Vukovićem, koji im je govorio šta se treba raditi, da je Vukota bio glavni i odgovorni kad je Trifunović bio odsutan. Uz to, i svjedok Dragomir Divljanović u svojoj izjavi¹⁰⁴ navodi da je „nelogično“ da je optuženi nakon ranjavanja, dok je bio zbirnut u Domu zdravlja u Vogošći, izdavao nove naredbe za dovođenje zatočenika.

233. Na temelju svega navedenog vijeće nije van razumne sumnje moglo prihvatiti kao dokazanu činjenicu da je optuženi obavljao dužnost komadanta Vogošćanske brigade od

¹⁰¹ Svjedočio dana 24.03.2022. godine, Nalaz i mišljenje kao i dopuna istog uloženi kao dokazi T-10 i T-10a

¹⁰² Svjedočio dana 21.10.2022. godine, Nalaz i mišljenje uloženi kao dokaz O-6

¹⁰³ Dokaz odbrane O-33

¹⁰⁴ Dokaz odbrane O-5

18.09.1992. godine pa sve do polovine decembra 1992. godine, nalazeći da je optuženi u određenom periodu nakon ranjavanja, a bar do 05.10.1992. godine koliko je prema navodima vještaka dr. Ždrale trajalo njegovo liječenje, bio u nemogućnosti da obavlja svoju dužnost, cijeneći da su svi naprijed izneseni dokazi doveli u sumnju ovakvu tvrdnju tužilaštva.

234. Kada je u pitanju odsustvo optuženog sa teritorije BiH na dan 18.10.1992. godine, odbrana je u tom smislu tokom postupka iznijela tvrdnju da se optuženi u periodu od 18.10.1992. do 24.10.1992. godine nalazio u Beogradu radi posjete i pregleda u VMA. U prilog ove tvrdnje odbrana je saslušala dva svjedoka, Slavišu Terzića i Branka Prodanovića. Tezrić je bio vozač optuženog i isti je tokom svjedočenja izjavio da je optuženi imao zakazan pregled u VMA u mjesecu oktobru na koji ga je vodio svjedok, te da su ostali 7 dana, od subote do subote. Svjedok Branko Prodanović, koji je u tom periodu boravio sa optuženim u Beogradu izjavio je da je na dan kad je bio zakazan pregled optuženom, ponedjeljak 19.10.1992. godine bio Tomin dan i svjedok se sjeća da je imao obavezu da ide na slavu Sv. Tome u Pančevu gdje mu se pridružio. Pored toga svjedok je izjavio da je optuženi došao dva dana ranije, 17.10.1992. godine, te se poslije slave zadržao još neka četiri dana.

235. Kada se sve naprijed iznesene okolnosti dovedu u vezu sa nalazom i mišljenjem vještaka grafološke struke Zlatka Dugančića koji je izjavio da optuženi nije potpisao predmetne naredbe, dovodi se u sumnju tvrdnja da je optuženi potpisnik naredbi. Iako navedeno nije bilo od odlučujućeg značaja prilikom donošenja odluke, vijeće nije moglo a da se ne osvrne na ove činjenice koje su bile predmet dokazivanja u toku postupka. S tim u vezi, i pored iznesene tvrdnje da radnja izdavanja naredbi sama po sebi nije predstavljala krivično djelo bez postojanja svijesti na strani optuženog, a koja nije dokazana, sve je skupa dodatno dovelo u sumnju da je optuženi lično izdavao predmetne naredbe.

236. U ovom dijelu vijeće se moralo osvrnuti i na činjenicu na koju je i ranije ukazano, a to je da je Tužilaštvo tokom postupka izvodilo određeni broj dokaza koji su se odnosili na to da je optuženi Miladin Trifunović podnosio i zahtjeve za izvođenje zatočenih civila iz Planjine kuće, koji su uloženi kao materijalni dokazi¹⁰⁵. Nesporno je postojanje razlike između akta naredbe i zahtjeva, koji se prema vještaku vojne struke Miodragu Novokmetu ne mora izvršiti i može se odbiti. Međutim, vijeće se nije upuštalo u utvrđivanje da li su zaista određeni zahtjevi bili podnošeni od strane optuženog, te da li su isti odobravani i realizovani imajući u vidu da optuženom predmetnom optužnicom nije stavljeno na teret podnošenje zahtjeva za izvođenje zatočenika.

237. Imajući u vidu sve prethodno navedeno, vijeće je u nedostatku dokaza, posebno u pogledu postojanja svijesti na strani optuženog, a u skladu sa institutom *in dubio pro reo*, oslobodilo optuženog Miladina Trifunovića da je radnjama opisanim u izreci presude počinio predmetno krivično djelo, odnosno da je radnjom izdavanja naredbi za odvođenje zatočenika vršio napad ubistvima i drugim nečovječnim djelima slične prirode učinjenim u

namjeri nanošenja velike patnje, ozbiljne fizičke i psihičke povrede i narušavanja zdravlja civilima bošnjačke nacionalnosti.

V. ZAKLJUČAK

238. Vijeće podsjeća da je na strani optužbe bio teret dokazivanja bitnih obilježja krivičnog djela, te elemenata krivične odgovornosti optuženog. Međutim, po ocjeni vijeća, dokazi koje je Tužilaštvo izvelo na glavnom pretresu u cilju dokazivanja krivnje optuženog nisu isključujući svaku razumnu sumnju, mogli ovo vijeće dovesti do zaključka da je optuženi Miladin Trifunović počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke a) i k), u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te 30. i 31. KZ BiH, na način na koji mu se to stavilo na teret predmetnom optužnicom.

239. S tim u vezi, vijeće napominje da je Sud dužan donijeti oslobađajuću presudu, ne samo u slučaju kada je dokazana nevinost, već i u slučaju kada nije dokazana krivnja optuženog. Svaka sumnja u postojanje neke pravno relevantne činjenice mora se odraziti u korist optuženog.

240. Činjenice *in peius* koje se odnose na optuženog moraju se utvrditi sa potpunom sigurnošću (isključujući svaku razumnu sumnju). Ako postoji sumnja u odnosu na te činjenice, one se ne mogu uzeti kao utvrđene, već se imaju smatrati neutvrđenim.

241. Drugo pravilo važi za činjenice koje idu u korist optuženom, odnosno *in favorem*. Te činjenice se uzimaju za utvrđene čak i onda ako su samo vjerovatne, tj. ako se sumnja u njihovo postojanje, pa čak i onda ako je postojanje činjenica na štetu optuženog vjerovatnije.¹⁰⁶

242. Slijedom navedenog, a u skladu sa odredbom člana 281. stav 2. ZKP BiH, obaveza je Suda da savjesno ocijeni svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i da na osnovu takve ocjene izvede zaključak da li je neka činjenica dokazana.¹⁰⁷

243. Poštujući navedene principe, a imajući u vidu da Tužilaštvo, u konkretnom slučaju nije isključujući svaku razumnu sumnju, nije dokazalo krivicu optuženog Miladina Trifunovića, pa je vijeće primjenom odredbe člana 284. stav 1. tačka c), a u vezi sa članom 3. ZKP BiH, donijelo presudu kojom se optuženi oslobađa od optužbe.

¹⁰⁵ Dokazi Tužilaštva T-5, T-171

¹⁰⁶ Komentari zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, str. 50

¹⁰⁷ Član 281. stav (2) ZKP BiH: „Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.“

VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

244. Imajući u vidu da je Sud optuženog oslobodio od optužbe, na osnovu člana 189. stav 1. ZKP BiH optuženi se oslobađa dužnosti plaćanja troškova postupka i paušala, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

245. Isto tako, na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP BiH, oštećeni Behdžida Avdukić, Halida Činara, Sejad Durmić, Hazim Durmo, Sabaha Fazlić, Fatima Hujjić, Ramiza Hujjić, Hamdija Isabegović, Kadira Kamenjaš, Zilka Rizvo, Nusreta Šehić, Mirsad Skando, Fatima Šehić, Namira Šehić, Amir Šehić, Hasiba Tirić, Sabit Pandžić i Maida Šehić se sa imovinskopravnim zahtjevima upućuju na parnični postupak.

Zapisničar
Pravni savjetnik-asistent
Amela Huseinbegović

PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
Braco Stupar

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude dozvoljena je žalba vijeću Apelacionog odjeljenja Suda, u roku od 15 dana od prijema pismenog otpravka presude. U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinsko pravnom zahtjevu.